

• VII. ÉVFOLYAM
1918

NOVEMBER
MEGJELENIK
MINDEN-HÓ-
ELBEN.

ADALT ÉS JÖVŐ

• ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁRS-
SÁGALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT.

• AZ ORSZÁG KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL TERJESEN

• DR. PATAI JÓZSEF

A „Mult és Jövő“ művészi képeslevelezőlapjai

50 darab különböző bibliai és zsidó tárgyú képeslap. A legelső magyar és külföldi művészek munkái. Régi metszetek, szentföldi tájképek, írók és művészek arcképei, kották stb. Az 50 képeslap ára 12 korona. A „Mult és Jövő“ előfizetőinek csak 6 korona és 80 fillér portó. Az ár előre küldendő be a kiadóhivatalhoz: Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

TARTALOM.

	Oldal		Oldal
Dr. Tomaschoff Bertalan: A zsidó kultúr- munka útja.	403	Hamawdil... Szombatesti népdal. (Kotta)	426
Patai József: Versek		Patai József: Palesztina és a zsidó kultúra	427
Te szólnál hozzám.	405	Dr. Kecskeméti Ármin: Szobrot Makai	
A szikla.	405	Emilnek	430
Nagy pillanatok	405	Nógrádi Pap Dezső: Makai Emil. (Vers).	430
Ülünk sokszor	405	ÚJ KÖNYVEK. (Rovatvezető: dr. Molnár Ernő.)	
Hevesi Ferenc: Hósea	405	Dr. Leo Pinsker: Autoemancipáció. —	
Lord Byron: Saul. (Vers.) (Sebestyén Ká- roly fordítása)	410	Jüdische Sammelbücher. — S. I. Im- ber: Heimlieder (1912—1915) stb.. . .	431
Somlyó Zoltán: Az újvilág felé. (Vers) . .	410	TOLLHEGYRŐL. (Secundus)	
Wachsberger Mózes: A héber nyelv . . .	411	Egy amerikai német antiszemita. — Dr.	
Csillag Lipót: Vér és könnyek látán. (Vers)	414	Chajesz. — Németországban megtil- tották az orosz-zsidó munkások . . .	432
Peterdi Andor: Benjámin orvos lesz . . .	414	KRÓNIKA ÉS SZEMLE.	
Kecskeméti György: Fáradt vers. (Vers) .	418	A Mult és Jövő előfizetőihez és olvasói- hoz. — Az Omike Mensa-Akadémica.	
OROSZ-ZSIDÓ NOVELLAÍRÓK.		Héber óvoda Temesvárott stb.. . .	433
Secundus: David Pinski	419	KÖZGAZDASÁG. — HIRDETÉSEK.	
David Pinski: Ébredés	420		
Felhívás a magyar zsidó ifjúságért . . .	423		
Dr. Szabó Géza: „Az eszperantó feje- delme“	424		

ILLUSZTRÁCIÓK:

Salvatore Rosa (1615—1673): Saul ki- rály felidézti Sámuel szellemét En- dorban. (Műmelléklet.)		Zilzer Antal: Tanulmány	415
S. F. Watts: A próféta	407	— — Magyar paraszt	415
Jordáni táj.	408	— — Tanulmányfej	416
Haifa a tengerpartról nézve	409	— — Magyar parasztasszony	417
Egy palesztinai héber nyelvkönyv címlapja	411	Dávid Pinski	419
Egy lap a palesztinai nyelvkönyvből . . .	411	Sátorosünnep a fronton	419
Berlitz-módszerű héber nyelvkönyvcímlapja	411	Zsidó tiszt temetése a fronton	420
Héber quartett-játék-kártyák	412	Zsidó katonai temető Lembergben	421
Egy lap a Berlitz-módszerű héber nyelv- könyvből	412	I. R. Herbert: Mózes lejön a Szinaj-hegy- ről	423
Egy héber mesekönyvből: „A lúdgenerá- lis“ . — „A vad Jobab“	413	Dr. Zamenhof, az eszperantó világnyelv megalapítója	424
Richard Westall: A próféta megdorgálja Dávid királyt	414	Zamenhof szobra Franzensbadban	425
		Wilfert: Zamenhof szobra az öt világrész jelképével	425
		Dr. Zamenhof atyja	426
		Eugen Thirion: Mózes megtalálása	429

SALVATORE ROSA (1615—1673): SAUL KIRÁLY FELIDÉZTETI SÁMUEL SZELLEMÉT ENDORBAN
SALVATORE ROSA (1615—1673): KÖNIG SAUL IN ENDOR

A „Mult és Jövő” 1918 novemberi műmelléklete

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS
KRITIKAI FOLYÓIRAT. AZ ORSZÁGOS MAGYAR IZR.
KÖZMÍVELŐDÉSI EGYESÜLET KULTÚRBIZOTTSÁGA
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

Megjelenik minden hó elsején. Szerkesztőség és kiadó-
hivatal: Budapest, VI. kerület, Podmaniczky-utca 6. szám.
Telefon: 146-92. Előfizetési ár egész évre: 40 korona.
Diszkiadásban 50 korona. Omiketagság külön 4 korona.

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF.

VIII. ÉVFOLYAM, 1918 NOVEMBER.

DR. TOMASCHOFF BERTALAN: A ZSIDÓ KULTÚRMUNKA ÚTJA

Emióta a Mult és Jövő kibontotta a zászlót, hogy a magyar zsidóságnak az ijesztő méreteket öltő bomlási processzussal szemben a fejlődés egyetlen módozatát a belső zsidó kultúrmunkában megmutassa, gyakran olvastunk e hasábokon a jövő generáció megmentésére irányuló eszmékről és akciókról, a helyzet javulása azonban távolról sem mondható kielégítőnek. Ime a mind nyiltabban és vadabbul dúló antiszemitizmus dacára sem eszmél fel a magyar zsidóság, az elpártolás napirenden van és a „megmaradók” sem tanusítják a zsidóság legsajátabb ügye iránt azt az érdeklődést, amelyet e nagy és súlyos időben joggal elvárhatnánk.

Különösen a zsidó *intellektuellek* azok, akiket eddig távolról sem látok abban a mértékben képviselve a zsidóság kultúrmunkájában, mint amilyen mértékben *minden* országos mozgalomban elüljárnak, vezetnek, dolgoznak, lelkesednek.

Az okok kutatása a zsidóság asszimilálódásának nehéz szociológiai problémájához vezetne, amihez jelen fejtegetés kerete nagyon szűknek bizonyulna. Ezért csak *egy*, legközelebb fekvő okra kívánom a figyelmet ráterelni. Ma már minden szociológus elismeri, hogy a társadalmi életben az *ideológia* is komoly, gyakran a materiális okoknál elevenebben ható tényező. Áll ez különösen akkor, amikor a társadalom, amelyet meg akarunk mozgatni — a művelt magyar zsidó középosztályról van szó — főleg intellektuellekből áll. Azért mondtam, hogy főleg, mert hiszen a tradícióban, talmudban élő nagyobb zsidó tömegek kevésbé jönnek itt figyelembe. Hanem figyelembe jön a szellemi pályákon mozgó lateiner-osztálybeli zsidóság, a ma majdnem teljes számban a haladás,

a modern gondolat harcosainak táborában található zsidó generáció.

Ezt a generációt *valláserkölcsei* kultúra, felekezeti, különösen pedig „egyházi” érdek és hasonló hitbéli kérdések — valljuk csak be — bármilyen művészi és vonzó, hangjában bármilyen előkelő és nemes irodalom is hirdesse ezeknek a kérdéseknek történelmét és igazát, — *nem érdeklik*. Éppen a felekezeti szempontnak a beállítása elég, hogy teljesen hátat fordítson az egész ügynék.

Ez a generáció és az annyi ellentétes kultúr- és miljöhatásoknak kitett mai intelligensebb — bár nem is a tudományosan megalapozott szabadgondolat magaslatán álló — *fiatalság általában* csak *egy módon* téríthető vissza a zsidósághoz, és pedig úgy, ha azt mondjuk neki, hogy a „*Könyvnek a népe*”, az a nép szól hozzá, amely négyezredéves multjának folyamán az erkölcsi erő, az *emberi* ideál páratlan magaslatait mutatja fel, az a nép, amelynek fiai a nép *szellemi létéért* két és fél ezredéven keresztül szüntelenül, százezer és százezerszámra vértanuhalált haltak. Ha megértjük vele, hogy amit a nép szelleme a vérrel megpecsételt úton összehordott és mindenkoron szemefényénél jobban őrzött, annak legjava *emberi* szempontból vett *érték*, — hogy a legidősebb kultúrnépnek legsajátosabb, legegységibb *kultúrájáról* van szó, amelynek elveszésével az emberiség kultúrájának a képe egy értékes színnel szegényebb volna —, hogy egy négyezredéves szellemi élet kohójában kiforrott, az egész emberiség számára elismerten értékes nép megtartásáról van szó, olyasvalamiről, amiért *minden* nép fiatalsága lelkesen síkraszáll.

Ezzel természetesen nincs érintve mindaz, ami a zsidóságban vallás, hit.

Ekkor — szerintem csakis ekkor — fel fog

ébredni a modern magyar zsidóban is a zsidó népi öntudat és ekkor, úgy mint a természeti lény, meg fog borzadni a megsemmisülés gondolatától és még inkább annak lehetőségétől. Ekkor az „apadó meder” gondolata meg fogja rezegtetni egész valóját. Meg fogja érezni és meg fogja érteni, hogy a „Tóra vizei, a Szináiról ömlő patakok árja, a próféták eszméi, írónk és költőink lelkének fölbuzgó forrásai”, csupa szellemi és etikai érték, hogy mindez az ő sajátja és hogy ezért küzdeni éppen a kultúrívón álló zsidó embernek kötelessége.

Igy ébredt fel a külföld művelt zsidósága és helyes ideológia híján áll távol tőlünk a művelt és — minden ideológiának a tudata nélkül — a félművelt magyar zsidóság is.

Ilyen nézőpontból az antiszemitizmust is másképpen fogja felfogni a modern zsidó. Nemcsak felekezeti, hanem egyéb érdeket is fog veszélyeztetve látni, aminthogy az antiszemitizmus ma már tényleg — nem úgy, mint korábbi századokban — egyáltalában nem a hitéletet kívánja lehetetlenné tenni, hanem magát az *életet*, függetlenül attól, hogy az egyes zsidó ember gyakorolja-e a zsidó vallás parancsait, vagy nem. Ezért nem mondhatja egyetlen zsidó sem, bármilyen szabadgondolkodó is, hogy ő az antiszemitizmussal, mert az „felekezeti kérdés”, nem törődik.

Ilyen gondolatvilág mellett a szabadgondolkodó zsidó a kikeresztelkedés kérdését sem fogja oly könnyedén önmagával elintézni. Eddig azt mondta magában: „Egyikben sem hiszek, másokban sem, fölveszem hát a hasznosabbat”. Ha egy nép egy kultúrközösség tagjának fogja magát érezni, amelynek múltját és szenvedéseit ismeri, akkor olyasvalamit is fog érezni ballépésekor, mint amit a *dezertőr* érez szökésekor. Erkölcstelenségnek, gyávaságnak, az ellenséghez való átpártolásnak, — de legalább is a bajtárs hűtlen elhagyásának érzetét. Ami a mai kikeresztelkedő lelkiismeretében csak öntudatlanul él, az a népi öntudattal bírónál öntudatosan jelentkezik majd: a vérközösség. Egészen biztos, hogy kedvteléstől, léhaságból nem keresztelkedik majd ki a népi öntudattal bíró zsidó.

Bizonyosnak tartom, hogy ezen egyetlen helyes és a zsidóság évezredes felfogásának is megfelelő ideológia mellett a kereszténység is kellő értékére fogja leszállítani a keresztből, a martiriumból hazug módon üzletet csináló jövevényeket és a kufárokat ki fogja tessékélni templomából. Egy pont, ahol magasabb erkölcsi alapon álló zsidóság és nemesebben érző kereszténység találkozhatnak.

De csökkenne a szabadgondolkodó zsidó szemében sokkal kényelmesebbnek látszó *felekezetenélküliségek* száma is. És itt érkeztem meg ahhoz a ponthoz, amikor a népi öntudat a

vallásnak, a tradíciónak a hasznára válik. A népi öntudattal bíró zsidó nemcsak látja, de érzi a kapcsolatot a zsidó nép egész szellemi élete és tradíciója között. Tudja, hogy a kettő elválaszthatatlan, megszereti a zsidó tradíciót, mert hiszen a legjava vallási és népi tradíció egyszerre. Megszereti, mert tudja és érzi, hogy a tradíció az egyetlen, ami a szétszórt népet meg tudja tartani. aminthogy kétezer év minden véres viszontagsága között az egyetlen volt, ami megtartotta, ami társadalmilag, családdilag, erkölcsileg, egészségügyileg a középkor sötétségén keresztül is, minden más népnél magasabb színvonalon tartotta. Vallás és népi öntudat találkoznak. Hiszen vallásunk egész rendszere nem egyéb, mint egy tiszta és magasztos istenhittel fűtött hatalmas népnevelő és népfenntartó alkotmány.

Különben is aki *csak* vallásnak mondja a zsidóságot, az nem is vetheti szemére a *nem hívő* zsidónak, ha felekezetenélkülivé lesz.

Mikor mindenrendű örmény, flamm, litván és *lett* népnek hajnalodni kezd, amikor királyunk is Bécs főrabbijánál a *zsidó nép* sorsa felől érdeklődik, akkor talán a zsidóság jövőjének ügye is megérett már egy objektív és őszinte ideológiára. Ma, amikor a zsidóság annyit verezett minden népért, csak nem kell a hazafiatlanság balga vádjától tartanunk, ha halljuk, hogy igenis, nekünk a zsidóság több mint vallás, nekünk nemcsak a zsidó vallást, de a zsidó népet is kell a pusztulástól megmentenünk!

Vajjon hova helyezzük el korunk büszkeségeit, a nagy proletárköltőt, Morris Rosenfeldet, Salom Asch, Bialik, Csernichovski abszolút világi költészetét, ha *csak* a valláserkölcsi kultúrát kívánjuk ismertetni? Le kellene mondanunk nagy esztétákról, művészekről, hatalmas gondolkodókról, le kellene mondanunk például a nagykoncepciójú, mélyenszántó Achad Ha-amról és le a „Hasiloach” című héber folyóirat körül sorakozó, mindenképpen huszadik századbéli modern írói gárdáról.

Már pedig mindezek a ki nem pusztítható, mindig újból és újjászülető zsidó szellem, zsidó teremtő erő ékes és önérzetre jogosító bizonyítékai — csakúgy, mint ahogyan drága kincsünk, a még ma is élő és fejlődő zsidó népdalköltészet, legenda és mondavilág egész tengere.

Ezek és csakis ezek képesek a mai, a vallás felé általában nem nagyon hajló ifjúságot a zsidóság *minden* ügye iránt felmelegíteni. Az ideálnélküliség nagy ürességébe csak így vihető be nemesítő és éltető ideál.

Ezt a gondolatvilágot kell szerintem a művelt magyar zsidóság rétegei köze vinni, ezt kell szóval és tettel szüntelenül hirdetni mindaddig, amíg minden zsidóban vérré és hússá válik. Akkor majd minden igaz és nemes zsidó ügy lelkes táborra, fogékony szívekre fog találni.

PATAI JÓZSEF: VERSEK

TE SZÓLNÁL HOZZÁM

Te szólnál hozzám halkan, búsan:
Menj, menj, én csókbilincses hősöm,
Leoldom rólad karom láncát,
Véres babér, diadal vár rád
A nagy csatamezőkön.

És szomorúan szólnál újra:
Menj, menj, én csókbilincses hősöm,
Nem szerethetlek én koldúsan,
Menj s térj vissza koszorúsan,
Bár deres, hűvös őszön.

S én indulnék kevélyen, büszkén,
A piros hajnali sugárban,
S künn a határba visszanezve,
Megállnék némán, megigézve:
Te eljöttél utánam.

A SZIKLA

Vad, szélvészverte szikla vagyok én,
Ki büszkén trónol bércek tetején,
Bennem nagy viharok visszhangzanak,
Ne kívánd hát: csobogjak lágyan,
Mint völgyben kúszó kis patak.

De fehér ujjaid mind varázspálcák,
Leoldják rólam sötét multak átkát,
S mi csodát látott a nagy sivatag,
Csak intesz és a sziklaméhből
Örök, zengő forrás fakad.

S ha elfordulnál tőlem hűtlenül
A szikla robajjal a mélybe dül,
A völgybe zuhan le a hegyorom.
Egy világot temetne el
S elérne téged is majd utadon.

NAGY PILLANATOK

Nagy pillanatok, ünnepek,
Oly gyorsan mért kell tünnetek?

Nagy pillanatok, ünnepek,
Miért lidérc csak fényetek?

Nagy pillanatok, ünnepek,
Miért nem tűnünk veletek?

ÜLÜNK SOKSZOR

Ülünk sokszor egymás mellett némán,
Rád se nézek, te se nézel én rám.

Szomorún mered szemünk világa,
Meseországok bús távolába.

Keresünk valamit. Száll, száll a vágyunk
S nem látjuk, hogy egyért sóvárgunk...

HEVESI FERENC: HÓSEA

próféta anyja fehérhajú asszony volt, amióta csak emlékezett Hósea. Apró ráncok árnyékolták be a szeme alját. Szeméből a jóság mosolygott és a fájdalom sírt.

Korán megöszült. Még nem volt harminc éves, amikor egy éjjelen át fehér hajak ezüstsorai szőtték át feje sötét koronáját.

Jizreél völgyében történt. Acháb király egész családját Jéhú vezér legyilkoltatta. Úgy mondták, Istennek volt az akaratja, mert felesége pogány förtelmek követője volt. Izebel megérdemelte sorsát.

Ó de az ő férje, a deli Beéri is ott volt a küzdelemben. A királyné híve volt, de Istennek alázatos, félő szolgája. És mégis Izebel mellett ment a harcba, kitartott felkent Ura neje mellett. A harcban hős volt, a kardja vért ivott, pedig nem szerette a harcot. Küzdött, míg kezéből kihullott a kard és Jéhú bérencei széttépték testét.

Judith asszonynak elhozták a hírt. Akkor rémületében eszméletlen hullott a földre. A lelke azóta hullámozó lett és tudott beszélni öntudatlan szavakkal, síró és keserves panaszszal és szívdobogó ömlengéssel. És egyre várta férjét, a szépet, a bátort, a bölcsét, a vissza-eljövendőt.

Esténként odaült a kis fia ágya mellé és mesét mondott neki az apjáról. Akkor Hósea négy éves volt és csillogó szemmel hallgatta az anyja szavát. Ilyenkor látta az apját... fehér köpenyét lengette a szél és az alak egyre nőtt, mint fehér felhő; nőtt, hogy szinte eltűnt a keretből és beleolvadt az égbe. A fiú lelkében fájó érzés maradt.

*

Álmatag volt az ifjúsága, tele susogással és költészettel. Már akkor jártak szőrcsuhás, mezitlábás remeték az emberek közt, feddő énekekkel és a régi jövendölések szavaival dorgálva a népet és valaki sejtette, hogy Hósea próféta lesz. Sápadtarcú, fekete simahajú, magas leány volt, borongó, mélybeálmodó szemekkel, síma fekete szemöldökívek alatt. Hóseát nem vonzották sárgahajú, festett arcú egyiptomi lányok. se a táncoló kánaáni nők. se Izrael délceg, zergeléptű hajadonai. A prófétaarcú merengő homlokú leány vonzotta őt. És szólt hozzá egy napon:

— Légy a feleségem.

A leány megremegve felelt:

— Az nem lehet, Hósea! Neked almaarcú, nevetőszemű leányt kell elvenned, akinek lelke nem jár magasabb világban.

Az ifjú tágranyílt szemekkel nézett az álmatagon beszélő leány arcába, majd tompa hangon, szinte megfagyott ajakkal kérdezé:

— Isten igéje ez?
— Isten igéje! — felelte a leány.

*

Nevetőszemű, almaarcú leány volt Gómer bath Diblájim, galambgügyögéssel, madárpihegéssel bájoló. A hangja csengett, mint a nyolchúrú „kinór” tiszta zengése.

Lágyan szólt hozzá és vidám kacagással vidította és rezzentette fel Hóseát szorongató gondolataiból. Megkérdezte tőle:

— Mondd, Hósea, min gondolkozol?

Es Hósea ragyogó, színes szavakkal rajzolta eléje lelke mélységeit.

Es Gómer figyelőn hallgatta Hósea szavainak zenéjét, azt a szédítő ritmust és magasztos hangot, ami kiáradt belőlük és lelke megtelt a szavak szépségével és szemébe a gyönyör kicsalta a könnyeket. Es mikor Hósea a leányra nézett, valami nagy-nagy boldogság szállta meg szívét, mert úgy hitte, Gómer érti őt.

*

Boldog házasok öröme: szép volt a fiú. Es Hósea harminc ezüstpénzt készített, hogy megváltsa a Kóhéntól.

Jöttek a vendégek, A község vénei, a város birái. Es eljöttek a béth-éceli férfiak és leányok. Az asszonyok arca előtt fátyol volt, melyre ezüst napocsák és holdacsók voltak erősítve, fejükön csillogó diadém, övükről ezüst recézetű tarsoly lógott le, melyet időnként kinyitottak, hogy a benne levő réztükör síma lapján megnézzék magukat.

Gómer egyetlen ékessége boldog mosolya volt, „mely szebben ragyogott és több fényt hintett szerte a szobában, mint bármely drágaság, mert egy fiatal anya mosolya volt.

*

„Zenészeket hozass, Hósea!”

„Hósea, hozass énekes leányokat!”

„Táncosnőket hozass, Hósea!”

„Hozatok, Nábál, amint néked kedves.”

„Hozass, igen! Es jöjjenek lantosok, hegedűsök! Jöjjenek a csörgődobot verő hajadonok, jöjjenek a citerások. Ezt az ünnepet víg mulatozással töltsük el!”

Es jöttek az énekesek meg a zenészek. Hajlongó testű ifjú leányok, kezükben a dobbal ritmikusan ringatózva a zene dallamára. Ütemesen rezegtek a hangok, az agyakban forróság ütött ki, a szemek mámorosan néztek, a füleket kellemes hangjával eltöltötte a csengő, forgó, örvénylő zene.

Am a fehérpalástos Kóhén fölállt és csöndet parancsolt.

— Hósea — így szólt —, most váltsd meg tőlem gyermekedet, elsőszülött fiad! Legyen a tiéd, — de bár megváltva a papi szolgálat-

tól, járjon ő mindenkor Izrael egyetlen Istenével!

Itt félbeszakította őt egy öreg férfi, arca kigyult a bor gőzétől, feje nehéz volt és nyelve dadogón forgott:

— Nem, nem úgy, vén pap! Mi nem imádkozunk a te Istenedhez. Te pedig, Hósea, figyelj, mi közöd néked a zsidók régi Istenéhez, az öreg Jehovához, aki a pusztában is cserbenhagyott minket? Adj új nevet a mai ünnepen harmincnapos fiadnak, nevezd őt Benchódesnek, nevezd Jerubbálnak és megvédi őt Bél, a mi Istenünk.

Hósea elsápadt, Undorral fordult el, de a mámoros vendégek, férfiak, nők, mind zúgni kezdtek:

— Igaza van, nevezd Jerubbálnak!

Most hirtelen vad kiáltás tört ki:

— Rakjatok máglyát az udvarra, nevezzük Ben-Molechnek, vezessük át a tűzön Moloch tiszteletére!

— Nevezd Ben-Molechnek — hangzott újra —, nevezd Ben-Molechnek; ilyen szép gyermeket Molochnak kell szentelni. Es ha elfogadja Moloch szép gyenge húsát tűzlángokban, vérét fölszálló füstben, akkor üdv Noked! Ha élve kél a tűzön át, legyen neve Ben-Molech! Adj új nevet fiadnak, Hósea!

— Legyen, adok neki új nevet! — hördült fel Hósea. — *Legyen hát a neve Jizreél, mert bizony rövid még az idő, hogy az Örökkévaló megveszi rajtatok a Jizreél völgyében kiontott vért. Akkor majd pusztaság és pusztulás lesz Izraelben. Es lesz azon a napon, bizony mondom néktek, összetöretik Izrael nyila Jizreél völgyében. Megöltétek Achábot, de a bálványt nem irtottátok ki kebletekből. Jöjjön hát Jizreél napja!*

Hósea kiegyenesedett, arca lángolt, szemében belső felindulás tüze égett és mint a haragvó Isten kérubja állott ottan felmagasztosult indulatában, lesujtón nézve végig a bűne mámorában tomboló tömegben.

Azok ijedten tápázkodtak fel és tolongva hagyták el a házat. Amikor az utcára értek, fenyegető férfiöklök emelkedtek a ház felé és kövek hullottak a falakra.

Így lett Hósea próféta.

*

Es jött három hosszú év. Göröngyös, rögös utat járt meg Hósea. Az út szélén csalán és tövis termett. Kínszenvedés és gyötrődés, átkvárás és szomorú vívódás a sorsa a pusztába kiáltónak, süket fülek héroldjának halálos, fáradság-fájlalása, lelki vérzés és külső gyűlölet szenvedései, — *ez a prófétának útja!*

Gúnyolódás és szidalom, ez volt az ő része a földi javakból. Ahol megjelent, hogy a nép bűnét feltárja, ott a tömeg vad röheje, a szí-

dalmazók véres szava, gyűlöletes káromlása, fenyegető török villanása és kövek zápora várta.

Gómer eleinte együtt szenvedett vele. Sokat gyötrődött, arca beesett, szeme alatt árnyak verődtek, de csöndes megadással tűrte sorsát. Milyen másnak képzelte életét. Azt hitte, hogy derű lesz, Szépség, Erő és Egészség a jövő, hogy a férje magas rangot ér, tisztelt lesz az emberek között, maga pedig irigyelt, boldog asszony. Sokszor lázadozott benne az elfojtott életvágyás, az asszonyi hiúság, de amikor férje lázas arcára tekintett, akkor megszegyennülten igyekezett legyűrni a feltolakodó keserűséget. Mert amit Hósea arca kifejezett, az valami leírhatatlan szépség volt, szent tűz, bátorság, hit, lemondás és bízó reménység.

Lassan-lassan azonban mégis úgy érezte, hogy ez a tűz nem az övé. Megérezte, hogy Hósea valahogy mindjobban elfordul tőle, nem hallgat reá, valami másnak él, ami előtte érthetetlen és valami hideg, diszharmónikus érzés született szívében. Szomorúan nézegette három szép gyermekét: „Jizreel“, „Könyörületlen“, „Nem-Népem“. Ezeket a neveket adta nekik a próféta. Mintha a gyermekek nem is frigyük gyümölcsei volnának, hanem csupán a Nép és az isteni Végzés kegyetlen szimbolumai...

Már nem érzett szerelmet Hósea iránt. Félt tőle. Érezte, hogy férjében hatalmas erők munkálnak, mintha az isteni Igazság öltött volna testet benne, de éppen ezért idegenkedett tőle; úgy szemlélte, mint egy bálványt; imádni lehet, de félni kell tőle, mert misztérium. Az ő lelke pedig szerelemre volt teremtve. De szeretni csak embert tudott, aki épp olyan, mint ő, aki nem idegen a lelkéhez. Óh, az arca nem volt már pirosuló almaarc, hanem fehérlő lilium... Eljött azután az, akinek jelenléte gyöngé, rózsálló színt varázsolt a halavány arcra — és egy szép napon a Hóseát gúnyolók ajkáról új mondás kelt szárnyra: „a házasságtörő asszony férje!“ Azt kiáltották feléje: „Mit prófétálsz minékünk? Nem kell nekünk a te beszéded, prófétáld otthon az asszonyodnak, javuljon meg az! Azután javíts minket!“

Gómer elment...

Hósea egyedül maradt... egyedül gyermekeivel.

Izzó gyűlölet öntötte el felesége ellen, átkok keltek ki sóhajából és könnyeiből káromlások.

Ott ült a szobában, keserűségében könnyezően, kíváncsi gyermekszemek ijedt pillantásaitól körülvéve és a nagy fájdalom prófétai ihletet adott belé és elgondolta, hogy Izrael épp úgy pártolt el Istentől, mint Gómer őtől. És elgondolta, lám, mennyire fáj neki ez a bűn, — az Istennek is fáj Izrael hűtlensége.

És most haragja felzúdult, feltornyosult, mint a tenger hulláma viharos éjjelen, de már el-

S. F. Watts : Der Prophet

S. F. Watts : A próféta

tűnt belőle Gómernek bűne, az már csak Izrael bűnének szimbóluma lett a prófétai inspiráció nagyszerű távlatában.

Reáborult gyermekeire, ölelte, csókolta őket, könnyeivel áztatva arcukat, majd a kisebbeket, Könyörületlent és Nem-Népemet karjaira emelte, Jizreelt maga után hívta és elment velük a város főterére. Ott megállott gyermekeivel és mintha hozzájuk szólna, a gyűlevész tömeg hallatára az isteni ihlet ellenállhatatlan hatása alatt beszélni kezdett:

— *Még a gyermekein sem könyörülök a hűtlen asszonynak — szól az Örökkévaló — mert paráznaság gyermekei. Mert fertőzött lett anyjuk, szégyenbe esett szülőjük, mert azt mondta: „Hadd menjek szeretőim után, akik adják kenyeremet és vizemet, lenemet és gyolcsomat, olajomat és kenőszereimet!“ Ezért íme szegélyezem utadat tüskékkel és elkerítem útját és ösvényeit nem leli. És űzi majd szeretőit és nem leli őket és keresi őket és nem találja és*

akkor majd mondhatja: „óh! hadd menjek vissza igaz uramhoz, mert jobb volt nékem akkor, mint most“. És ő nem tudta, hogy Én adtam neki gabonát és mustot és ezüstöt gyarapítottam néki és az aranyat, melyből a Báált kovácsolták. Azért bizony elveszem tőle gabonámat idejében és mustomat a szüreteléskor és megmentem lenemet és patyolatgyolcsomat, hogy szégyenét el ne takarhassa. És számon veszem raita azokat a napokat, melyeken a Báálnak áldozott és felöltötte orrgyűrűit és ékszereit, engem pedig elfelejtett! — így szól az Örökkévaló!

A nép megértette, hogy a beszéd őt illeti, hogy ő az a parázna Nő, aki szeretőiben, a környező népek hiábavaló segítségével hitt és egyetlen bizodalját, reménységének igaz kőszikláját, a Mindenhatót elfeledte. Csendesesen, gúnyos szavak nélkül, de megtörtlen, kemény és nyakas gonoszsággal szívükben indultak haza.

*

És megkezdődött a sötét próféciák korszaka. Mint szívében, úgy lángoltak Hósea szavaiban is fájdalmas haragjának tüzei. És szent felgerjedéssel ostromozta Izraelt.

És a prófétai jóslat nem késett, a bűnhődés bekövetkezett. Eljött és a nép irtózva látta, hogy a Jizreél völgyében kiontott vér már követeli áldozatait. Eljött a Vég a Jéhu házára is.

Hósea haja akkor már deresedett, de magas volt és erős. A sok szenvedés barázdát vont arcán, de teste nem görnyedt meg és lelke ép maradt. És még mindig hirdette a büntetést, Istennek sujtoló haragját.

Az emberek riadtan keltek ki ágyaikból,

reszkető fejek bámultak az ablakon keresztül. A kihúzott kard ott emelkedett a levegőben egész Izrael felett. Folytonos lázongások jártak. Egymás után pusztultak a királyok. És az országban szerteszéjjel fegyveres martalócok kalandoztak. Nem volt biztonság. A kereskedő nem mert elmenni Tyrusba, hogy selymet és bizzust vegyen, a hajós nem mert kikötni a tengerpart városaiban. És a láthatáron tüzek lángoltak. Városok és falvak égtek és az anyákat csecsemőikkel együtt sujtotta le a rablók kardja.

És a házakban sápadtan és gyáván trónolt a lelkek ura, a szörnyű Félelem. Az emberek úgy jártak, mint árnyak. És egy napon a béth-éceli ifjak összebeszéltek, kardot kötöttek oldalukra és elmentek, ki a városból, oda, ahol az erdő alján Astarte berke van és a Moloch áldozóoltára. És felgyújtották az elpártolás ligetét és lerombolták az oltárt, amelyen kisgyermek zsríja csepegett és csontjaik hamvadtak és kiűzték a festetthajú és kendőzött arcú egyiptusi meg bábeli leányokat. És zsoltárokat énekeltek a Mindenhatóhoz.

*

Azon a napon, amikor a béth-éceli ifjak leöntötték a bálványokat, egy magányos aszszonnyal találkoztak, aki görnyedten ment az úton, két kezét feje fölött összekulcsolva, ami a legszörnyűbb bánat és megtöröttség jele volt.

— Te vagy az, Gómer? Hová mégy? — kérdezték tőle.

— Visszamegyek az én uramhoz.

— Ne közelíts a mi városunk felé, mert romlást hozol újra reánk, fordulj vissza, aszszony, mert fölkoncolunk téged is, te romlásthozó, mint a Báál papjait.

Leszállt az est. Hósea magában ült és elmerengett. Mennyi vér, mennyi pusztulás! Nincs-e hát megtérés, amely igazán való?... Oh, hányszor hirdette a megtört népnek, hogy nincs kegyelem, nincsen irgalom, nincsen megbocsátás. Mert ő nem hitt a megtérés őszinteségében... Leszálltak a párák, nehéz kárpitot bocsátott alá az este, de mintha a kárpitok között egy remegő testű asszony állana, feje fölé kulcsolt kezekkel, némán, reszketően.

Am Jordan

Jordáni táj

— Te vagy az, bűnös asszony?!
— Visszajöttem hozzád, Hósea!

— Hűtelen asszony, gyermekfeledő anya, ne jöjj vissza hozzám! Pusztulás és halál ül az országon. A kietlenség a te birodalmad, te vagy a bűn, te vagy az átok, ülj meg, mint a síró sakál az omladékokon. Tiéd a romok útja, enyém egy földült ott-hon és egy boldogtalan ország, menj utadra, Gómer!

Az éj kárpitjai összeborultak. Hósea leroskadt a földre, sírt és imádkozott. Könyörgött Istenhez, hogy tekintsen le már a népre, amely igazán tiszta szívvel és megalázott fővel akar hozzá visszatérni.

És aztán mintha álom vette volna körül. Nem is álom volt az, hanem valami nehéz ihlettség, mert nyitott szemmel meredt a sötétbe és úgy látta vízióját. Tüzes golyók repültek előtte sötétlő ködben, villámokat látott és nehéz borút. Aztán hangot vélt hallani. És ő megértette a szózatot:

„Hósea! Hósea! Mondd, hogyan bocsássak meg e népnek, mely valamikor olyan volt, mint a bitangoló barom, tört, pusztított szörnyű elvadulásában és elpártolt Tőlem és elhagyott Engem?! Hiszen te sem bocsátottál meg asszonyodnak, aki bűnbánattal tért vissza tehozzád. És lásd, Izrael vétke is nagy volt, mint az övé! És én szerettem Izraelt!”

Igy beszélt a Szózat. Hósea meredten bámult a sötétbe és a látomás folytatódott. Látta anyját, aki már oly régen itthagya a földi szenvedés bánatos körét.

Ott állt előtte a jól ismert mosollyal ajkán, az ösmerős ráncokkal homlokán és egyre világosabban látszott és folyton közeledett és amikor egészen közel ért, akkor látta Hósea, hogy nem az anyja, hanem — Gómer.

Azután újra látta gyermekkorának régi álomképét, az apját, aki a keretből kinő és elér egész az égig és félelmetes lesz és emberfölötti és amikor erősen odanézett, akkor látta, hogy nem az apja, hanem — ő maga, és az a homályos sejtés támadt benne, hogy a nemzedékek azonosak és az egyén ezért lesz az összesség szimbóluma.

És a próféta elmélyedt töprengéseiben. „Oh, micsoda gyötrő kín a hűtelenség, az Istennek is fáj! Valami fáj ott benn és marcangol, sebeket tép és éget szüntelen, pokoli fájás, kimér-

Haifa vom Meere aus

Haifa a tengerpartról nézve

hetetlen gyötrelem. És mégis a bűnös 'gyenge és szánandó, a bűnös szerencsétlen és siralmasan szánandó, a bűnösnek világa telve hervadással és kínok kietlenébe van ő töviskerítéssel belezárva. A bűnnek csalódása hová vezet? Az örömpohárban benne van-e a megjavulás orvossága? Oh, ha ez így volna Izraellel is! Emberi faj, egyéni szenvedés, minden belefűl egy nemzet szenvedésének örvényébe. Oh, vajjon tud-e az Isten megbocsátani? Az isteni erő isteni-e annyira, hogy szólni tudjon a tévelygőhöz, te csak gyöngye voltál és én nem vetlek meg többé!?

És az emberi erő van-e annyira emberi, hogy a borzasztó sérelmet el-elfájlalja és megsajnálja azt, aki ellene vétett? A halál és szédület szélén járó leírhatatlan mennyei gyönyör lehet, ha meg tudnánk bocsátani, de nem tudunk megbocsátani. Törekény, gyöngye nő, szánalomraméltó, ki a mocsárba jutottál, mily jó volna, ha tudnék neked megbocsátani.

Almaarcú, nevetőszemű leány voltál, mikor elvettelek — és mi lett belőled, Gómer!

Próbálta egykori arcát, alakját elképzelni, visszahívni — de ahelyett sápadt, álmatagarcú leányfőt látott a gomolygó sötétben, fekete símahajú leányarcot, borongó szemekkel síma szemöldök alatt, merengő homlokú prófétanői arcot és suttogást hallott — álom és valóság között — a víziók határán, csöndes, méla suttogást:

— Hívd vissza asszonyod, Hósea, Hósea, hívd vissza asszonyod és bocsáss meg neki!

Tágranyilt szemekkel nézett, zokogással küzdve az erős férfi az álmatag arcba, majd tompa hangon, forró ajakkal kérdezé:

— Isten igéje ez?
— „Isten igéje ez!“

*

Hajadonfőtt és mezitláb futott az éjszakában, hogy megkeresse Gómert. Valami csodás ösztön vezette és ő futott, futott, nem érezte a kövek sebzését lábain, nem érezte a hideg éjjeli szelet, hanem sietett az asszonyáért. És már hajnalodott, amikor meglátta őt, ott ült egy kővön és fáradtan pihegett és könnyei omlottak.

És odament hozzá és szelíden szólt néki:

— Gómer!

Mikor az asszony meghallotta a szót, megijedt és riadtan próbált menekülni. De Hósea eléje került, kitérte karját és így szólt:

— Jer Gómer vissza vélem. Lásd, utánad jöttem, hogy bocsánatot kérjek tőled. Jer vélem vissza, légy megint az enyém és most hadd éljünk együtt boldog öreg emberpár, óh! mert az én hivatásom immáron betelt. Jer vissza Gómer a te otthonodba!

*

És mentek visszafelé. Sírtak és nevettek, nevettek és sírtak. És felragyogott a nap. A városba értek és Hósea megállt Béth-Écel piacán és szólt a néphez:

— *Térj vissza Izrael az Örökkévalóhoz, a te Istenedhez, mert elbotlottál vétkeidben. Vegyetek magatokkal szavakat és térjete meg Hozzá. Mondjátok Néki: Bocsásd meg vétkeinket, végy Jót és mi fizetünk Néked tulkok helyett ajkunk imádságával. Többet nem szövetekezünk Assúrral, lovat nem nyergelünk háborúra és nem nevezzük többet kezünk alkotását istenünknek.* És lésszen azon a napon, elvetlek titeket számomra az országban — szól az Örökéletű — és megkönyörülök a Könyörületlenen és szólok Nem-népemhez: *Népem vagy te ismét! És azon a napon szövetséget kötök értetek a mező vadjával, az ég madarával és a föld csúszómászójával. És eltöröm a kardot, az íjat és a háborút megszüntetem a földön és biztonságban fogtok lakni. És eljegyezlek téged újra, örökre, eljegyezlek igazsággal, törvénnyel, kegyességgel és irgalommal és eljegyezlek hűséggel, hogy megismerd az Örökkévalót!*

Az egész gyülekezet lélekzet nélkül hallgatta végig a vigasztalást és aztán ujjongó diadallal jöttek Hóseához és csókolták ruhája szegélyét. És ő ott állt az emberek közt lehajtott fővel Gómer mellett és örömkönnyek hullottak szeméből.

Azon a napon prófétált Hósea utoljára.

Művészi kivitelű bekötési táblák a Mult és Jövő minden évfolyamához kaphatók a kiadóhivatalban. Ára portóval együtt 5 korona. A diszkiadáshoz 6 korona.

LORD BYRON: SAUL

Te, ki idézed a halottat,
Idézd a prófétát nekem!
„Sámuel! Kelj föl! Halld a szómat!
Király — itt a jós, a tetem.“

Megnyílt a föld. Felhők ködében állott,
A megtört fény halottleplére szállott,
Merev szemében üveges halál az.
A keze aszott volt, az ere száraz.
Lábán a korhadt csont fénylőn fehérlett,
Összezsugorodott szörnyű kísértet,
Az ajka mozdulatlan és a mellből
Úgy szállt a hang, mint zord barlangüregből.
Saul látta s lerogyott, miként a tölgy,
Mit egy csapásra a villám megölt,
„Miért zavarjátok meg álmomat?
Ki az, ki engem sírból hívogat?
Te vagy, király? Tekintsd e tetemet,
Testem vértelen és jéggé meredt.
Ilyen vagyok. S ez lesz hirtelen
Holnap te, ha találkozol velem.
Még mielőtt ez a holnap leszállott,
Ilyen lesz. Fiad is holtra váltott!
Isten veled! Egy napra búcsúzunk csak,
Holnap már elvegyítjük holt porunkat.
Te is, fiad, heverték föld porában.
Ezer tör nyílt sebétől halványan.
Magad keze döfi át kebledet,
És gyilkosod lesz tennen fegyvered.
És koronátlan, hirtelen, fejetlen
Buktok majd te és fiad, mind a ketten.“

Fordította: Sebestyén Károly.

SOMLYÓ ZOLTÁN: AZ ÚJVILÁG FELÉ

Építsétek meg az újvilágot!,
mely új életet teremt s új virágot.

Vessetek el minden rútaikat!
s építsétek az új utakat!

Új kapukat régi álmainknak,
melyek mindég csak befelé nyílnak.

Köröskörül sok új ablakot,
mely tisztán bocsátja be a napot.

És ihlettel beárnyalt új szobákat,
hol a léleknek tiszta szárnya támad.

Új tavaszt, őszt, nyarat és új telet!
Új éccakát s utána új delet!

És helyébe a bús önáltatásnak,
új párnákat a régi álmodásnak.

Új szél köszöntsön ránk és új vidék
s nevéssen ránk a régi, régi ég . . .

WACHSBERGER MÓZES: A HÉBER NYELV¹

zsidóság legújabb történetének egyik legérdekesebb és legörvendetesebb jelensége kétségtelenül a héber nyelv csodás megújodása, bámulatos fellendülése. A zsidóság diaszporai élete óta még nem volt ősi nyelvünknek ilyen dús, pompás és gyümölcsstermő virágzása, mint éppen az utolsó évtizedekben. A sokaktól holtnak nyilvánított nyelv feltámadt és él sok ezer férfi és nő, de különösen a serdülő ifjak és leányok, a kis iskolás gyermekek ajkain. Számptalan, különböző jellegű, modern és kitünő iskola nyílt meg, melyekben kizárólag a héber az oktatási nyelv. Gazdag és kiváló hébernyelvű tankönyvirodalom keletkezett. Számos és magas színvonalú héber napilap, heti- és havifolyóirat, sok nagyértékű tudományos és szépirodalmi könyv jelent meg. (A Mult és Jövő olvasóinak többször volt alkalma gyönyörködni az új héber

¹ E cikk írója a legkiválóbb magyar hebraisták egyike és egyben a héber nyelv gyakorlati oktatásának egyik legelső mestere. Alkalmunk volt meggyőződni róla, hogy amit itt cikkében kifejti, azt az ő modern tanítási módszerével meg is valósítja és tanítványai, közöttük 7–8 éves fiúk és leányok, néhány hónap alatt többet sajátítanak el a héber nyelvből, mint a régi módszerrel hosszú esztendőök alatt. A hitközségnek mindenesetre alkalmat kellene adnia neki, hogy a külföldön rég elismert „ivrith beivrih” metódusát minél szélesebb körben érvényesíthesse és az eredménytől lehetne azután függővé tenni a mai módszer esetleges revízióját. (Szerk.)

irodalom gyöngyeiben, a remek fordítások útján.) Egyre nagyobb és nagyobb tért hódít a zsidó szívekben, különösen ott, ahol öntudatosabb a zsidó érzés, komolyabb a zsidó gondolkodás. Mindjobban belátják, hogy a héber nyelv különös ápolása nélkül nincs igazi zsidó tudomány, nincs igazi zsidó kultúra és nincs igazi zsidó vallás sem. Mert csakis az ősi nyelvünk alapos ismerete által lehet a Tóra örökké friss és éltető forrásából meríteni, lehet megérteni és élvezni prófétáink, bölcseink örökbecsű szavait, lehet bensőséges és ájtatos az imádságunk. Nagy multunkból pedig azt is látjuk, hogy minél jobban távolodott el a zsidóság valamely része az ősi nyelvétől, annál vértelenebbnek, annál betegebbsnek bizonyult és ha az elszakadás teljes és végleges volt, akkor előbb-utóbb, mint holt rész vált le a zsidóság testéről. Viszont fordítva, minél szorosabb és mélyebb valahol a zsidóság és az ősi nyelve közti kapocs, annál erősebb a zsidó faj- és életösztön, annál lüktetőbb, elevenebb a sajátos zsidó szellem megnyilvánulása és érvényesülése. A héber nyelvre, tekintve a zsidóságra való nagy és döntő hatását, teljesen ráillő a Salamoni példabeszédek ama mondása, mely szerint: „halál és élet van a nyelv hatalmában”.

A héber nyelvnek ez igazi értékelése és megbecsülése minden országbeli, nagyobb tömegekben élő zsidóságnál megvan, csak éppen nálunk a hazai zsidóságnál hiányzik. (A kivételek természetesen nem jöhetnek számításba.) Nálunk, sajnos, csak dicsőíteni és magasztalni

Egy palesztinai héber nyelvkönyv címlapja
Titelblatt eines hebr. Sprachbuches

Egy lap a palesztinai nyelvkönyvből.
Irott betűk gyakorlata

Berlitz-módszerű héber nyelvkönyv címlapja
Titelblatt eines hebr. Sprachbuches

Heber quartett-játék-kártyák, amelyeknek segítségével a gyermek megtanulja a leggyakoribb szavak használatát. (A berlini Jüdischer Verlag kiadása) Hebräisches Quartettspiel

tudják a héber nyelvet meg a Tórát, de ápolni és terjeszteni nem. Ahhoz hiányzik az őszinte meggyőződés és a komoly akarat. És e tekintetben nincsen semmi különbség az úgynevezett haladó vagy kongresszusi és az úgynevezett konzervatív vagy orthodox zsidóság közt. Mindkét táborban bizonyos idegenkedéssel, elfogultsággal viseltetnek magával a héber nyelvvel szemben. Az egyiknél fölösleges ballasztnak minősítik és csak a „tessék-lássék” kedvéért nem küszöbölik ki teljesen. A másiknál pedig profanizálásnak, szentségtelenítésnek tartják a héber nyelvnek modern alapon való tanítását, művelését. A „kicsapás” veszélye fenyegeti azt a jesiba-növendéket, aki nagyobb ambíciót és szeretetet tanusít a héber nyelv és az új héber irodalom iránt. Kivétel csak a pozsonyi főiskola. A Tóra és a valláserkölcsi irodalom fenyegetés tartalmának a megismerése és az ifjúság lelkébe való átültetése szent célként lebeg ugyan mindkét árnyalatú zsidóságnál, csak hogy nem látják be, nem szívlelik meg azt a bölcseink által felhozott példának az igazságát, mely szerint: „lehetetlen a bor megőrzése repedezett, törött hordóban”.

És éppen e miatt nem képes a héber nyelvtől elválaszthatatlan bibliatanítás a zsidó ifjúság

lelkére megtermékenyítőleg hatni, nem tud igazi, a könyvek könyvéhez szükséges és méltó, állandó és kitartó szeretetet ébreszteni és fejleszteni. Az egész tanítás és tanulás nem egyéb, mint vegetálás.

Egész más és sokkal eredményesebb volna mindjárt a bibliatanítás, mihelyt magát a héber nyelvet az őt megillető figyelemre méltatnók és modern alapon, módszeresen tanítanók. Mindenkinek, laikusnak és szakembernek egyaránt, el kell ismernie, ha őszinte és igazságra törekvő, hogy a mai bibliatanítás teljes csődöt mond. És ez könnyen is érthető. Mert nézzük csak röviden, mik is a mai bibliatanításnak a tulajdonképeni főhibái: 1. A 7–8 éves fiúnak, aki még csak alig betűzi a neki értelmetlen héber szöveget, egyszerre három súlyos nehézséggel kell megküzdenie. Küzdenie kell az olvasással, az untató és gépies fordítással és végre a tartalommal, mely sokszor nagyon távol áll a lelkétől. 2. Nincs szemléltetés. 3. Nem elégítik ki a gyermek öntevékenységi ösztönét. Csakis az itt felsorolt hibáknak tulajdonítható, hogy alig van gyermek, aki a héber tárgyat kedvelné és vele önszántából foglalkoznék. Csak az ellenkezőt tapasztalni, hogy a gyermek napról napra jobban fázik és idegenkedik a hébertől, mert

hiszen a kellő alap és szeretet hiányában, az mindig nagyobb és nagyobb súlyllyal nehezedik rá.

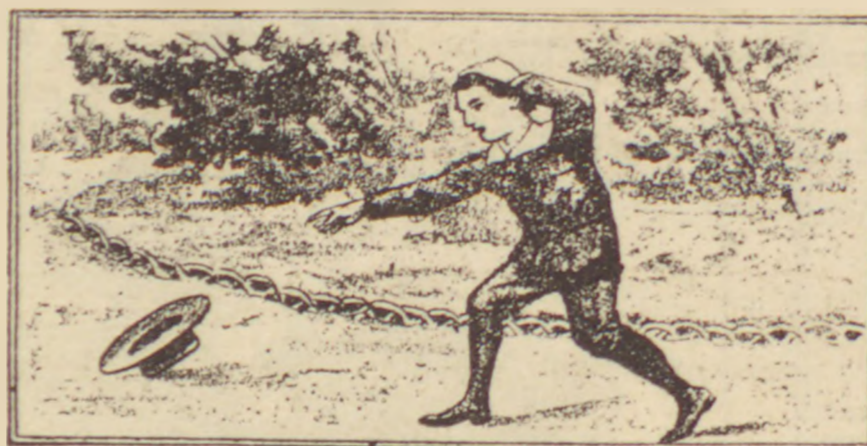
Mindezek a hibák azonban nem állhatnának fenn, ha a bibliatanítást először maga a héber nyelv tanítása az annyira bevált Berlitz-módszer alapján előzné meg. E módszer előnye és fölénye főképen abban áll, 1. hogy szemléltető és a gyermek ösztönes érzékeit foglalkoztatja, aminélfogva a megtanu-

לחולה אין פה.
איש חולה שובב
כמטה ואינו יכול
לרדת ממטתו.
הרופא בא אל
החולה. הרופא
שואל את החולה

מה פואב לו. הרופא כותב הרופא על
רצפתו. את הרופא קונים בבית
המרקחת. החולה שותה את הרופא.
החולה קריא.

Aus einem hebräischen Sprachbuch

הבובע הקדוש.

האב קנה למשה בובע חדש. משה עם
את בובעו על ראשו והלך לטול. בחוץ נשב
רוח חזק. הבובע נפל מעל ראש משה. הבובע
התגלגל. התגלגל על הארץ. משה רדף אחריו

Egy lap a Berlitz-módszerű héber nyelvkönyvből

landó ismeretek könnyebben és jobban rögződnek meg. 2. Hogy a gyermek ismervén a nyelv legfőbb alapjait, könnyedén olvassa és élvezzi Mózes öt könyvének nagy részét, különösen az elbeszélő részeket. 3. Hogy közvetlen, természetes és így a gyermek lelkéhez férkőző; kielégíti öntevékenységet és kizárja az egyhangúságot, az unalmat. Eszerint, minthogy nincsenek héber óvodáink és így a gyermek minden héber szóismeret nélkül kerül az iskolába, a legelső feladat az, hogy a gyermeket legalább egy fél éven át csak könnyebb héber beszélgetési gyakorlatokra fogjuk. A gyermek füle hamar megszokja a héber szót és lassanként megoldódik a nyelve is. Csak szemléltető képek és mozdulatok, ötletes és rövid mondatok, versikék és esetleg játékok által sajátítsuk el vele a megfelelő szókinccset. A tanév utolsó, kisebbik felében adjunk kezébe héber tankönyvet, melynek segítségével tanítsuk a gyermeket héberül olvasni és bővítjük a szókinccset. Magától értetődik, hogy maga a héber beszéd minálunk nem lehet öncél és ennél fogva az elsajátítandó szókinccs lehetőleg csakis a bibliából meritendő. Az ilyen előkészület, előgyakorlat után kell csak kezdeni a tulajdonképeni bibliatanítást. Minden megtanulandó bibliai részletnek a tartalma először héberül, rövid mondatokban, kivonatossan mondandó el és ha ez megtörtént, akkor térünk rá az eredeti bibliai szövegre. A szövegben előforduló elvont héber kifejezéseket egyszerűen magyarra fordítjuk. Minél nagyobb, tudatosabb, gyúrhatóbb és élő szókinccsre tesz szert a gyermek, annál nagyobb teret lehet engedni a „fordításnak”, mert ilyenkor már nem olyan unalmas és lélekölő.

Nem tudok és nem való itt az összes metodikai részletekre kiterjeszkedni, de arról biztosíthatok mindenkit, hogy a 10 éves korig ily módszeres tanításban részesült gyermekek különösen fogja tudni, eredeti nyelven, a pentateuchot. Ha aztán a középiskolában így tovább folytatja, akkor a hittani óra nem fog többé a deákok legrosszabb emlékei közé tartozni.

A héber tanítás legfőbb alapját azonban feltétlenül már az elemi iskolában kell lefektetni, mert először is, minél idősebb a gyermek, annál nehezebben megy a héber nyelv tanításának a kezdete, másodsor pedig, mert kevesebb óra áll rendelkezésre. Természetes, hogy az elemiben sem

lehet nagy eredményeket elérni, ott, ahol csak a köteles, heti 2 hittani órától van szó. De még e két órai kereten belül is lehetne Berlitz-módszerrel előbbre vinni a héber tudást. E módszerrel játszva feldolgozható kb. 400 héber szó a 4 tanéven át. És már ez is nagyon jelentős eredmény lenne. Mult tanévben kísérletképen ilyen alapon tanítottam egy 35 leánykából álló első elemi osztályt és bizony meglepően öröndetes volt az eredmény. Csak november vége felé kezdtem és csak 10, 10 percet csíptem el a hittani órákból, szénzünet, sok kitiltás is volt és a gyermekek május végéig mégis kb. 90—100 héber szót tudtak önállóan használni. Érteni még egyszer annyit értettek. A kis leánykák örömmel, élvezettel tanulták a hébert és legjobban sajnálták, ha egy hittani óra maradt el. Az évvégi hittani vizsgán mind a gyermekek kitüntek a héber olvasásban. A kísérletemnek az eredményét a legvégén, szinte félve mutattam be. Attól tartottam ugyanis, hogy akadnak talán szülők, akik rossz néven veszik majd tőlem, hogy gyermeküket héber nyelvre tanítom, holott ez nincsen előírva. De épp az ellenkezője történt. A 35 jelenlevő szülő és rokon boldogságtól sugárzó arccal hallgatta a kis leánykák héber feleleteit és a legnagyobb elragadtatás hangján hálálkodtak nekem, sőt abbéli reményüket fejezték ki, hogy majd a következő tanévben is ezt így folytatom.

Különben már többször volt alkalmam tapasztalni, hogy a zsidó apák, meg zsidó anyák, ha csak nem vették ki még a zsidó érzés szívéből, örömmel veszik gyermekeik héber nyelvi tudását. Csak azért nem forszírozzák, mert abban a tévhitben vannak, hogy a héber nyelv

רִין יִקָּב הַשִּׁיבִּיב וְרָקֵד מִשְׁמִיחָה.
 כְּתָנִיתִי תְּלִיחָה לוֹ כִּמוֹ וְנָב מֵאֲחֻרָיו.
 וְכֹכְעוּ נָמוּי הַעֲדָה. רָאָה יִקָּב וְהֵגָה—
 חֲבִית. וּבְחֲבִית— דָּבֵשׁ. עָמַד יִקָּב עַל
 סִפְסָל. טָבַל אֶת אֲצָבְעוֹ בְּדָבֵשׁ וְלָקַח
 אֶת הָאֲצָבָע בְּלִשְׁוֹנוֹ טָבַל וְלָקַח...

הָפַנּוּ כָּל הַחֲלִיִּים אֶת רֵאשֵׁיהֶם
 הַשְׂמֵאלָה וְהַיְמִינִי יָשָׁה בְּפָנָי שֶׁר צָבָאם.
 וְהַנְּעִירֵל שֶׁל הָאֲנִיִּים עָמַד בְּצֵד
 חֲלָיו וַיִּפְקֵד:
 — פִּי-עַי! אַחַת-שְׁתַּיִם...

Egy héber mesekönyvből: „A ludgenerális”. —
 „A vad Jobab”
 Aus einem hebräischen Märchenbuch

fiút orvossá akarja nevelni. A predestináció önkéntelen megnyilatkozását látta abban, hogy a gyermek meggyógyította ezt a madarat s úgy érezte, hogy a Gondviselő is csak úgy határozhatott, hogy Benjámint orvosnak legyen a beteg emberiségnek.

A madár teljesen meggyógyult s egy szép napon ünnepélyes hangulatban szabadon bocsátották. Az apa pedig feleségéhez fordulván, így szólt:

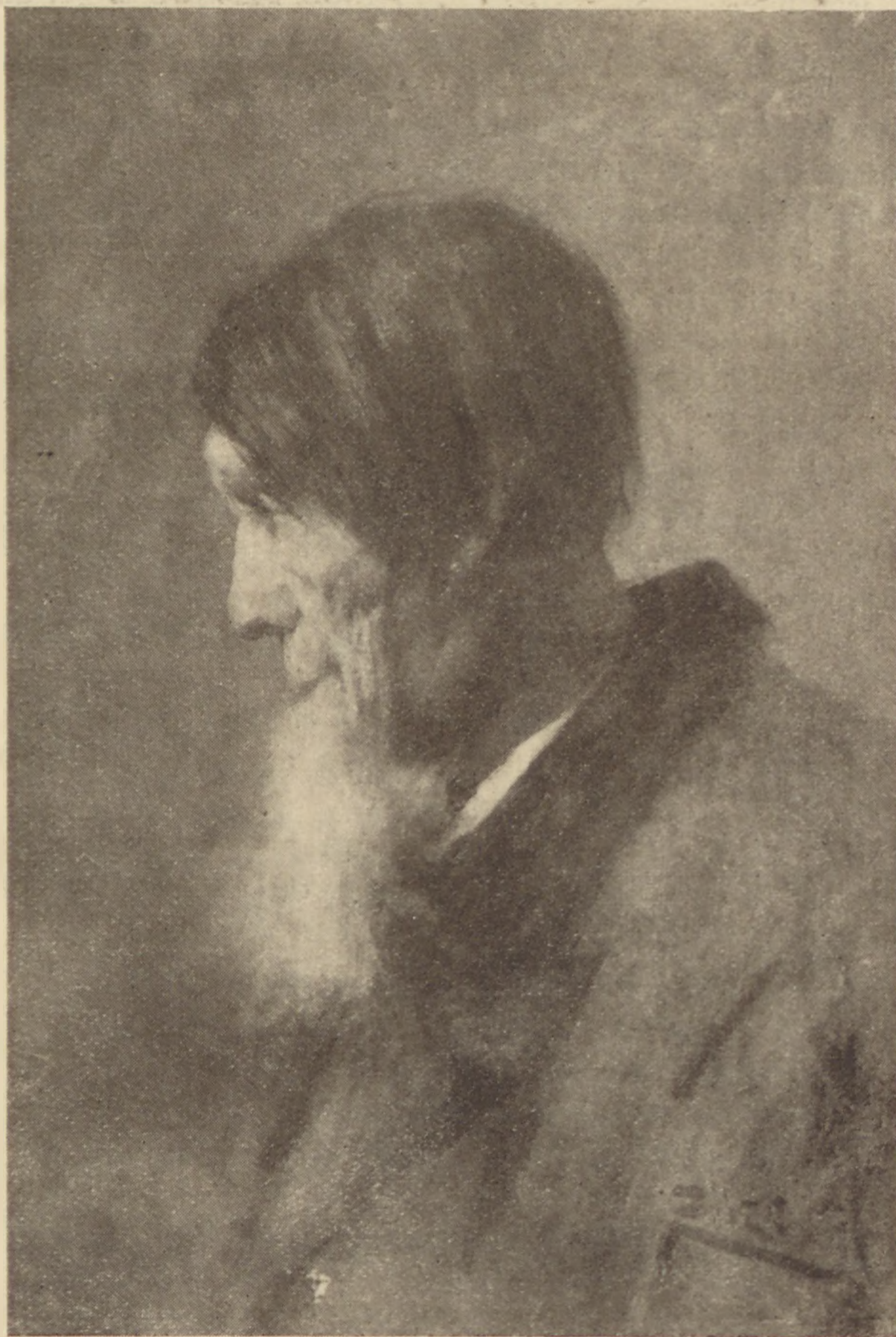
— Ezekután pedig nem szeretném, ha még egyszer közöttünk szóváltásra kerülne a sor a fiú miatt. Mert Isten ujja volt ez, hogy a gyermek ezt a beteg madarat meggyógyította. Határozzuk el tehát egyértelműen és véglegesen, hogy orvosnak neveljük.

Az asszony most már le volt fegyverezve.

— Nem bánom — mondotta rezignáltan —, Isten előtt annak sincs sokkal kevesebb becsülete a rabbinusnál, legyen hát orvos.

*

Benjámint felnőtt és az orvosi pályára lépett. Az álmódzó falusi gyerek, aki oly fogékony volt a természet minden szépségei iránt, aki a

A. Zilzer : Studienkopf

Zilzer Antal : Tanulmányfej

madarak szent szelídségével járta az erdőket, aki halászott a folyóban, sípokat faragott fűzfákból s ujjongott a madárzajok láttán, aki boldog tudatlansággal bámulta a sugárzó nap fölkelését, a városba került s az orvosi egyetem hűvös termeiben hallgatta a tudós professzorok előadásait az emberről, a szervek funkciójáról, kóros elváltozásokról, betegségek lefolyásáról és a halálról. Később eljárt a bonctani előadásokra is s megismerte az ember belső szerkezetét: az agyat, a szívet, a tüdőt s a véredények csodálatos hálózatát és megtanulta azt is, hogy milyen muló, gyöngye és törekeny valami az, amit mi Isten képmására alkotott emberi teremtménynek ismerünk. És amilyen szilárd és biztos volt Benjámint minden lépése és tette, amíg fogalma sem volt minderről, olyan tétovázó, félénkké és bizonytalanná lett ezután.

Benjámint megismerte az embert, az életet és a halált. Tudta, hogy az öröm, a vágy, a nevelés, a sírás, a bánat, a levertség, a szervezet mechanizmusának milyen funkcióját képezik és úgy figyelte önmagát, mint egy finom művű gépezetet, amely minden pillanatban megállhat és azután vége. Szörnyű rettegések és szorongatások rohanták meg néha minden különösebb ok nélkül s ha ilyen esetek alkalmával lecsillapodott s megnyugodott, elszégyelte magát s úgy érezte, hogy nem való orvosnak, mert ostoba, gyöngye és gyáva. Valósággal korholta önmagát s gyakran komolyan merült föl benne a gondolat, hogy megszakítja tanulmányait s más pályára lép. De eszébe jutott apja, ez a jóságos agg ember, akit egyedül csak az tesz most már boldoggá, hogy fiából orvos lesz, idővel talán híresneves professzor s ha ő most hátat fordít ennek a pályának, egy öreg élet utolsó ábrándjait zúzza vele szét. S egyidőre ismét kiverte fejéből ezt a bolond gondolatot. Ismét szorgalmasan tanult, bújtta az orvosi műveket, sűrűn eljárt az egyetemre és hallgatta az előadásokat.

És ezalatt Benjámint mindig szomorúbb és sápadtabb lett. Ami vidámságot, életkedvet és derűt magával hozott falujából, az itt a városban, a tudomány komor csarnokában kisorvadt lelkéből.

Amikor egyedül ült az ő szürke hónaposzobájában és tanult, készült, csiszolódott, néha önkéntelenül kitört belőle a keserűség:

— Uram, de sok nyomorúsággal verheted meg az embert, az életnek ezt a gyarló és törekeny kelyhét, azután felsorolta azt a sok-sok betegséget, mi a szervezetre minden pillanatban orvul lecsaphat.

Keserű, fanyar és kedvetlen volt Benjámint. Úgy járt-kelt az emberek között, mintha kirekedt volna a világból minden szépség, minden öröm és minden, amiért még élni érdemes és jó. Ej, sötétség, dér, szürkesség, ezek a művek

vették őt körül és nehezdedek lelkületére. És folyton vizsgálta, figyelte önmagát, mindig vissza-visszatértek azok a kényszerképzetek, amelyek zaklatták, nyugtalanították és kimerítették. Sokszor, amikor az utcán ment, hirtelen megállt s jobb kezével kitapintotta balkezén az érverést, vajjon csendes-e, máskor pedig a szíve táján érzett valami rendellenességet. Minduntalan szaladt egyik-másik orvos ismerősehez s vizsgálta magát. De semmiféle bajt nem tudtak rajta megállapítani.

— Egy kis idegesség, kolléga úr, — szokták volt mondani neki — semmi komolyabb baj, egy kis pihenés és rendbe jön.

S ilyen kijelentés után rendszeren megkönynyebült és jól érezte magát egy ideig. Újra tanult, jó étvággal evett és jól is aludt.

De a képzelődés zöld szörnyei agyába ismét befészkeltek magukat s újabban az a félelem kínozza, hogy hirtelen fog meghalni, talán az utcán, vagy az egyetemen előadás alatt s ez az örökös képzelődése tanulmányaiban is hátráltatta. Örökké a halállal viaskodott, minden lépése mellett, minden tette és gondolata mögött a halál vigyorgott feléje. Szörnyűség volt az élete ebben a rettegésben. A halál maga nem oly borzasztó, mint annak örökös gondolata s Benjámint nem tudott másra gondolni, hiába volt minden erőfeszítése, hiába temetkezett a könyvek közé s ment társaságba, színházba. Mindenütt úgy érezte magát, mint egy halálraítélt. Fáradtan és agyongyötörve került haza mindig, azután az ágyra vetette magát s néha öklével ütötte fejét tehetetlen dühében:

— Szamár, szamár! mit félsz úgy, hisz mindenki meghal egyszer — korholta önmagát hangosan. Gyáva kutya vagy, nem orvos! Szégyeld magad!

Sokszor felugrott fekhelyéről, megnézte magát a tükörben, pirult, szégyenkezett, de nem tudta leküzdeni képzelődését.

Voltak néha kellemes napjai is, amikor nem zaklatták e lidérces érzések s akkor szép és kellemes leveleket írt haza az öregeknek, akik otthon alig várták már, hogy viszontláthassák és keblükre ölelhessék Benjámint, a doktort, az orvost, az ő büszkeségüket.

*

Benjámint, miután átvégődött a tanulmányok nehézségein, egy szép napon orvossá avatták. Alig várta a pillanatot, hogy vonatra ülhessen s mehessen haza a szülői házhoz, a falujába. Ott talán megnyugszik — gondolta magában, — kipiheni a tanulás fáradalmait, elfelejti a várost, az egyetemet, a kórházakat, a betegeket s kipuhtul, elmosódik zaklatott agyából a halállal való örökös rettegés. Ott újra körülveszik a tiszta, szelíd és ártatlan dolgok. Majd kiül a folyó partjára s nézni fogja a vizet, a hullámozó,

A Zilzer: Ungarische Bäuerin

Zilzer Anla: Magyar parasztlaszony

zsongó, zenélő vizet, lesni fogja a fölbukkanó ezüstös halacszkákat és megpróbál majd semmire se gondolni. Elsétál az erdőbe, ahol valamikor oly boldog gondtalansággal bujkált a madarak után és mélézni fog, ábrándozni, mint az a régi, hajdani kis Benjámint, aki semmit sem tudott még és semmitől sem félt.

Igy sorakoztatott magában hasonló és kellemes gondolatokat, mialatt a vonat vágatott vele hazafelé.

Mikor a vonat befutott a kis falusi állomásra, a két öreg, Benjámint agg szülei már várták künn a fiút. Boldogan ölelték magukhoz a rég nem látott gyereket, a kész orvost, életük szép eredményét, most már büszkeségüket. Az apa jobbról, az anya balról lépdegélt mellette, úgy sétáltak be a faluba. Az öregek diadalmenete volt ez. A falubeliek kíváncsian kidugták fejüket az ablakon, némelyek a kapu előtt álltak s úgy köszöntötték az előkelő vendéget, az orvost. Az egész falun valami ünnepélyesség látszott, a leányok is kiöltözködtek az új doktor tiszteletére, mert mindannyiuknak volt egy kis közük Benjámint, hisz játszótársak, iskolatársak voltak valamikor és tegezték is egymást. De Benjámint komoly volt és fáradt. É fénylő, napos és vidám falucskaiban még inkább érezte az ő beteg lelkét. És Benjámint mégis mosolygott, vidáman beszélgetett és elújságolt mindent, amit

gondolt, hogy leköti érdeklődésüket, de belül, jaj belül, örvények kavargtak s az öröm és harmónia mécsesei kialudtak régen a szívében. Mikor maga körül látta azt a sok nyugodt, tisztatekintetű embert, akik mitsem tudnak és mitsem sejtnek a *Tudás* rettentő mélységeiből, akik angyali ártatlansággal és megbékülve süt-kéreznek a nap drága fényében és hisznek és imádkoznak és reménykednek, még szörnyűben érezte a maga tudományosan pallérozott látását s amikor senki sem látta, senki sem hallotta, megátkozta a maga gyöngeségét, mert nem bírja el az igazságot.

— Jaj annak, aki a tudás fájából tép és megismeri a halált — mondotta magában — és jaj nekem, aki mindenben csak a megsemmisülés örök törvényét látom.

S Benjámint a falujában sem tudott megnyugodni. Ő, a fiatal és erejének teljében levő ember, aki előtt még egy egész élet volt, irigyelve nézte agg szüleit, kik a sírhoz már oly közel álltak, irigyelte őket boldog perceikért, amiket nem ront meg a halál gondolata. És hiába akart felejteni, hiába kereste fel azokat a zúgókat, miket gyermekkorában annyira szeretett, azok nem változtak semmit, csak ő változott meg, ő nem volt már a régi többé. A folyó partján ha ült s a víz, amint zsongott, úgy vélte, hogy egy vigyorgó csontváz ül mögötte s az hegedül a fülébe; az erdőben ha járt s a szél zúgva mozgatta a sűrű fakoronákat, úgy érezte, hogy haldoklók sóhajtásai nyöszörögnek fölötte. Sehol nem tudott megpihenni, semmiben sem tudott zavartalanul gyönyörködni többé. Hiába volt minden erőfeszítése, hogy újra fölébressze magában a hajdani, boldog, tudatlan gyermeket; a kis rajongó Benjámint, nem ment, nem lehetett. Az a városban maradt, ott halt meg, elsiratatlanul és eltemetetlenül és ő a váza csupán, aki bolyongásra és keresésre van kárhóztatva. Keresi önmagát, keresi a nyugalma, az ifjúságát és keresi a feledést.

S amint egyszer az erdőből visszasétált a faluba, egy sűrű madárraj szállt le a poros útra, nem messze tőle. Megállt és hosszan nézte, amint ott fürdenek a porban, amint röpdösnek, csipognak s a napfény vakító özönében örülnek az életnek.

— Isten boldog teremtései — tört ki ismét a lelkéből a könnyes sóhaj, — nem tudják, hogy elpusztulnak egyszer.

Mikor ismét elindult, a madárraj zúgva fölrebbent s repült a csodálatosan tiszta ég felé, a nap felé, a végtelen, a kéklő magasba s Benjámint szeme hozzájuk tapadt, amíg bele nem veszték a kéklő messzeségbe s utánuk szólt:

— Madarak... madarak... együgyűek... boldogok...

Az út fölött még táncolt a fényben a sok-sok porszem, mit a szárnyak fölverték s Benjámint

meggyorsította lépéseit, hogy délre az ebédnél lehessen.

A kis falusi házban már várták őt s a boldog anya néhány szál virágot is tett az asztalra, hogy Benjámint örüljön s hogy jól érezze magát, amíg itthon van.

KECSKEMÉTI GYÖRGY: FÁRADT VERS

Jaj, érzem a halott évezredek bilincseit,
mely lelkemet szorítja és vérez és riaszt:
aranykort adjatok, a létnek tiszta kincsét,
az ifjú ifjúságot, azt sírom vissza, azt.

Mert érzem, a szememmel látott sok ezer év már
s gondolkozott agyammal sok-sok száz régi éj.
Jaj, eszme-sír vagyok, mit sokszoros földel zár
s alvó, hajnaltalan, kinek holt álma mély.

Ó, egyszer hadd töröm fel e kőfal durva zárát,
s szívom fel a világot, mint óriás kehelyt;
csak egyszer hadd csodálom az élet bús csodáját,
mint régi-régi korban, mit vágyam visszasejt.

Új szívet és szemet. Uram, új éltet adj hát,
adj mindent újra-látnom, az édig szárnyalón
s újból teremtenem a dolgok arculatját,
röpülve szabadon, mint fölleg árnya tón.

E száz maró miértet, halálos titkok ezrét,
mikért ma annyi jajjal ás vérző két kezem,
vetném el győztesen s új fényre hadd születnék
s lehetne mindent sejtve, semmitse kérdenem...

— Mint régi pásztorok, a rőt tűz lángja mellett,
ős kornak őszregéit zümmögve csöndesen
érik a friss tavaszt, mely halkán énekelget
és érik a világot, mely messziről üzen:

oly könnyű-szabadon szeretnék látni én is,
oly hittel énekelni oly tiszta éneket.
Imádni ős Napot a tompa éj ködén is,
hangolni szent zenére éjet, hajnalt, delet...

— Szabadba törni vágysz, te szegény és törpelélek!
Ó ne kívánd az éltet, maradj csak, ne kívánd!
süket ölükbé zárnak holt régi ezredévek,
az ős lakat nem enged, a zord fal visszaránt;

fakó, késői nyárnak késő gyümölcse vagy te,
fonnyadt és cukrozott, törékeny és zilált:
ne hívd a dús erőt, a nyers tavaszt; maradj te,
maradj és idd a nyárnak ó, tompa aranyát.

OROSZ ZSIDÓ NOVELLA ÍRÓK

DAVID PINSKI

— 25 éves írói jubileumához. —

Rölkő, drámaíró és publicista egy személyben. Mégis jelentékeny alkotott működésének mindegyik területén. New-Yorkban él, ahol alig egy éve új nagyszabású zsidó színházat alapított. A repertoárt nagyrészt maga töltötte ki. „Gabri és az asszonyok” című új színműve sok-sok estén keresztül töltötte meg a színházat. Persze sorra kerültek Pinski régi darabjai is, a „Jankel der Schmied”, a „Familie Levi”, „Der Schatz”, Die „Mutter”, „Tragödie von dem letzten und einzigen Juden” és természetesen az „Eisik Scheftel”, amelyet Martin Buber németre lefordított és Európában is ismertté tett. De Pinski nemcsak színműírással, hanem a dráma elméletével is foglalkozott. „Das jüdische Drama” című könyve épp olyan alapvető műve a zsidó drámának, mint Lessings Hamburgische Dramaturgie-ja a németnek.

Pinski drámáinak és több kötetben megjelent novelláinak alakjai legtöbbször a nép egyszerű fiai, akiknek az életét nagy bensőséggel és szeretettel ábrázolja. A munkásember küzdelmét és munkaadójával való konfliktusát gyakran választja témául és a művész szimpátiája természetesen a munkások mellett nyilatkozik meg. Pinski műveiből ismerhetjük meg igazán a zsidó proletár harcait, vívódásait és birkózásait az élettel.

A munkások jogaiért küzd Pinski mint publicista is. A Poale-Cion szocialista párthoz tartozik és szerkeszti ennek orgánumát, a „Der jüdische Kämpfer” című lapot, amely a legjobb és legnívósabb zsidó újság Amerikában. Már azelőtt is kiadott egy szocialista hetilapot „Der Arbeiter” címmel, majd a „Jüdische Wochenschrift”-tel próbálkozott. Jelentősebb azonban az a harc, amelyet Pinski a szépirodalomban folytatott a munkásért. Pompás, plasztikus alakokat örökített meg itt. Amellett nem feledkezett meg a régi jó zsidó típusokról sem.

Élete története röviden a következő: 1873-ban született Mohilevben, a Dnyeper mellett, szüleivel Moszkvába

került, mikor pedig 1892-ben a zsidókat kikergették Moszkvából, Varsóba ment, ahol szoros kapcsolatba került Pereccel és megkezdte irodalmi működését. 1896-ban otthagyta Oroszországot és Berlinbe ment az egyetemre, 1899-ben az „Arbeiterzeitung” hívasára New-Yorkba költözött, ahol csakhamar nagy népszerúségre tett szert. És a népszerűség nyilatkozott meg abban a meleg ünneplésben is, amelyben Pinski most Amerikában, 25 éves írói jubileuma alkalmából részesítették.

A newyorki „Internationale Bibliothek” kiadásában jelentek meg Pinski összegyűjtött novellái és elbeszélései, amelyekből egyet bemutattunk ez alkalomból olvasóinknak, akik előtt különben Pinski neve már nem ismeretlen. Az „Ébredés” című novella Pinski egyik legbájosabb írása, tele melegséggel és szeretettel. A szerelemre ébredő kis talmudistának és a házukba fogadott szegény kis leánykának sorsa mélyen megindítja szívünket. És a zsidó miljö festése oly természetes, oly egyszerű, annyira minden erőltettség és mesterkéeltség nélkül való, hogy magunk előtt látjuk a szerény zsidó házat, amely már annyi igaz és nagy poétát tudott megihletni. (S—s.)

David Pinski

Szukoth im Felde

Sátorosünnep a fronton

DAVID PINSKI: ÉBREDÉS

Leibke kitünő talmudista volt és nem ismerte az életet. Tizenkét éves volt és még idegen előtte a világ, mert élete és világa a poros foliánsok tanulmányozásában folyt le. Füle az elhangzott szent beszédeket hallgatta szívesen, szíve egy ritmust vert az öreg tudósokéval. Arról beszélt, amit tanult.

Ha belefáradt a talmud örökös egyhangúságába és lelke változatosság után vágyott, elővette a midrás legendás könyvét. Itt más hangot, más melódiát talált. És lelkében fölébredt a vágy a múlt és a jövő, a csodák és a szépség után.

Ilyenkor úgy látta magát, mint aki még nem született meg. Ott az égben van az ő meg nem született lelke és Istennel tanulja a tórát. Egy nagy asztal mellett ülnek a legnagyobb és legtekéletesebb lelkek, Isten az asztalfőn, Mózes a jobbján, Sandalfon angyal mögötte. Mind a tórával foglalkoznak és az ő lelke is közöttük van. És a lelke új magyarázatokat fedez fel, melyek mindenkiiben csodálatot keltenek. És Isten meg van vele elégedve és mindannyi angyal előtt kedvessé válik. Az asztal legutolsó helyén ül, de mindannyian érdemesnek találják, hogy fönn üljön; igen fönn... Isten ölében...

És oly hevesen dobog a szíve. Majdnem elkábul a gyönyörtől. Azután nagy tüzzel ismét hozzáfog a tanuláshoz, hogy elérje azt a magaslatot, amelyben lelke lebegett, mielőtt megszületett.

Vagy a régi, ködbevesző multban élt a lelke, mint Mózes szolgája, vagy inkább mint annak fia, kinek a tóra minden titkát fölfedte.

Vagy a jövőbe viszi a fantáziája, a Messiás

már eljött, a templom drágakövekkel díszítve újból áll. És a tóra most teljes pompájában tündöklök, minden titka meg van fejtve, csak legutolsó, legfőbb titkát fogja most Isten kinyilatkoztatni és ekkor elérkezik a nagy fényesség ideje, mely még a napot is el fogja homályosítani. De ő már előre tudja a nagy titok megfejtését; előre tudja, még mielőtt Isten kimondta. — — — És ismét oly erősen zakatol a szíve és újból belekezd a tanulásba.

Minden időben élt Leibke, csak a jelenben nem. Nem élte az életet és nem ismerte a világot. Szülei nehezen küzdöttek egyetlen fiuk jólétéért, de ő sohasem kérdezte meg őket efelől. A legjobb tanítókkal taníttatták és a legnagyobb kényelmet nyújtották neki és ő sohasem érdeklődött, honnan veszik a rávaló pénzt. A nehéz idők súlyos gondokkal terhelték meg szüleit, de ő nem hallgatta meg panaszait, és nem tudta, hogy neki is részt kellene abban venni. Apja meg anyja panaszai nem távolították el lelkét az ő világától.

Idegen volt a világban. Idegen előtte a világ küzdelmei, nélkülözései és idegen a szerelme is. Tizenhét éves volt és nem voltak tervei a jövőre. Sohasem gondolt arra, hogy fogja keresztül küzdeni magát az életen, mert nem tudta, hogy az egész élet tulajdonképpen küzdelem. Úgy látta magát, mint aki egész életén egy végtelen tengeren úszik és ez a tenger a tóra. És úgy gondolta életét, mint egy végtelent, melynek eredete még a megszületése előtti időbe nyúlik vissza és a halálon túl is tart még.

Szerelmi öröm távol állott a lelkétől. A tizenhétéves fiú a legnagyobb ártatlansággal tanulta a talmudban felsorolt bűnöket. A legkényesebb kérdésnek olyan naiv megokolásával fordult a rabbihoz, hogy aki azt hallotta, csak nevetett. Leibke azonban mindenki előtt, ki hallani akarta, elismételte kérdését, boldogan érezve saját éleseszűségét, boldogan átérezve a gemara végtelen mélységét, melyben még mindig lehet mélyebbre és mélyebbre hatolni. És nem vette észre hallgatói arcán a gúnyos mosolyt.

Szép fiú volt Leibke, magas növésű és szélesvállú. Az apja, nagyapja és dédapja öröke, melyet nem tett tönkre az örökös talmud melletti ülés. Utcájukban lakó leányok gyakran beszéltek róla. A törvényhozás ünnepén a tóra körülhordozásánál leggyakrabban leányajkak érintették tórája köntösét. És ilyenkor két meleg, forró ajak puha, fehér kezére is csókot nyomott, de ez nem váltott ki belőle egyebet, mint egy kellemetlen érzést, megvetést a leány alacsony

Bestattung eines jüdischen Offiziers

Zsidó tiszt temetése a fronton

mivolta iránt, mely még a tórárt sem csókolja kellő tisztelettel és a tóra megszenteltségét érezte benne.

És a tizenhét éves árva leány, Hinde, kit a Leibke szülei magukhoz fogadtak és félig mint cselédet, félig mint leányukat nevelték, gyönyörű szép volt. És szerette Leibket, titkon és reménytelenül. De a fiú lenézte, mint egyalacsonyabbrendű lényt, mert szerinte minden leány az volt.

Idegen volt előtte az élet és mint egy másik világból való járt-kelt. Egy meg nem született lélek a fáradtak és kiszipolyozottak között, boldog a kétségbeesettek között, de az éberek között mégis álmódó.

És hirtelen jött a nagy ébredés.

*

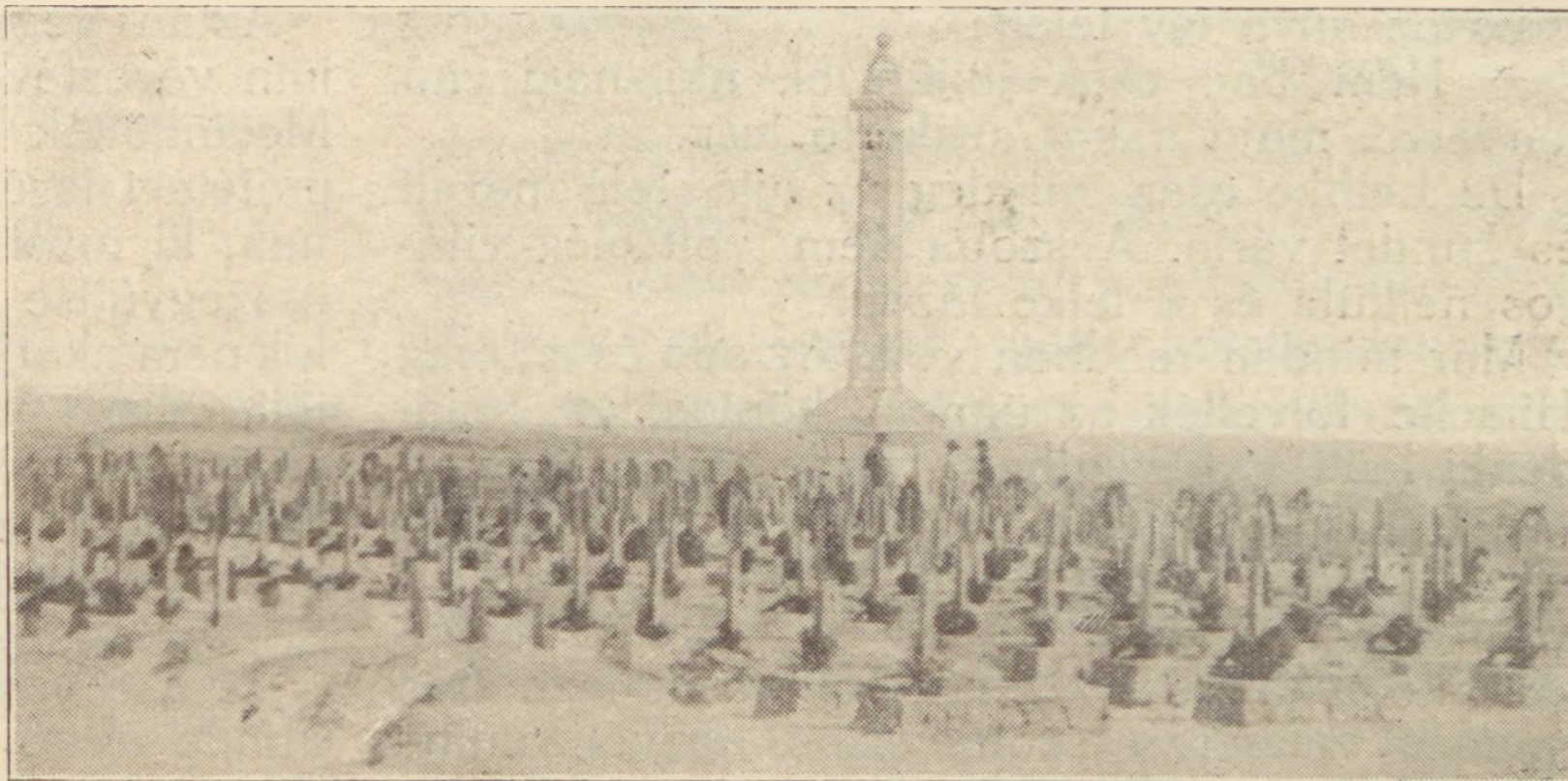
A falakat újból festették, a tetőt újonnan meszelték és a padlót tisztára súrolták. Az asztal új terítővel volt letakarva és rajta állottak az új tányérok, aranyozott ezüst serlegek és a két üveg áttetsző bor. Egyszerű édes bor, de csillogott a nagy függőlámpa alatt, melyben nagy kerek bél égett. A fény betöltötte az egész szobát, a szemek nem fáradtak bele a nézésbe és a szívek telve voltak ünnepi hangulattal a passah-ünnep első, tiszta, fényes estéjén.

És mind a szobában lévő emberek sugároztak. Életerős emberek, ünnepiek. Nem fáradtak az ünnepi előadástól, mert anyjuk kívánságára lassan végezték azt. Az arcokon a boldogságnak halvány árnyalata ült, az ajkakra ének akart tolnakodni. Csak az apa arca volt majdnem komor, mint egy uralkodóé, aki igazságot akar osztani.

Leibke is emelkedett, ünnepi hangulatban volt. És ő, ki máskor sohasem énekelt, most megtette. Az Édenkert sejtelmét és a megváltás ihletét érezte. Úgy gondolta, hogy az ő kívánságára érkezett el a passah-éjjel.

Hinde bejött a szobába az ünnepi előkészületeket megtenni. Fehér ruha volt rajta. A Leibke kedvéért öltözött így díszbe. Sokáig állott a tükör előtt, mindenféle kendőknek a megkötését próbálgatva. A királynője akart lenni a fiúnak, ha az nem is tud róla. Minden alkalommal, ha a szobába jött, elragadtatott pillantást vetett a fiúra és mennyire szerette volna, hogy ő ránézzen és meglássa szépségét.

Az öreg Hirsche, távoli rokon, ki szombat és ünnepnapokon, mint vendég náluk evett, segített neki a párnákat és a hófehér, pirossal hímzett áthuzatokat a székekre és a pamlagra

Der jüdische Militärfriedhof in Lemberg

Zsidó katonai temető Lembergben

tenni. Mikor készen volt, úgy megnézte a leányt, hogy ez pirosra gyulladt arccal szaladt ki a szobából, tudva, hogy most nagyon szép és szíve erősen dobogott.

És ekkor így szólt az öreg Hirsche:

— Ritka szépség ez a Hinde!

— Ezt csak most vetted észre? — kérde az apa.

— Nem — felelé az öreg —, de még ilyennek, mint ma, sohasem láttam. Ritka, feltűnő szépség.

Hinde éppen most lépett be a szobába, kezében hozva ünnepi köntösöket és Leibke ráemelte szemeit és meglátta, hogy szép. Az egész szoba ragyogása és ünnepiessége tükröződött vissza arcán, minden fehérség ott tündökölt arca bársonyán, a fehér kötélynén, fehér blúza ráncaiban. Tágranyilt szemekkel bámult rá Leibke, mintha először látná. Gondolatai mind elrepültek, de azért nem lett szegényebb. Telve volt a leány egész lényéből kiáradó ragyogással és a lelke magába itta szépségét. A leány rávetette szemeit és azok elárasztották fényességgel. Jobb kezével görcsösen fogta kabátja szárnyát és ajkai meg-megvonaglottak. Lesütötte szemeit, mintegy szégyenkezve és úgy érezte, mintha fáradt volna a fénytől, melybe belenézett, a szépségtől, mely lelkébe szívódott. És Hinde tudta, hogy végre látta őt. És reszketés rázta meg egész testét; a kittliket letette, mert kezei nem bírták azokat tartani és aztán kifutott a szobából. És Leibke utánanézett.

— Talán értesz a leányokhoz? — kérde az öreg.

Leibke azonban nem felelt. Csak érezte, hogy a szoba világosabb és szebb, ha Hinde benne van és a lelke szomjúságát most ismerte csak meg, mióta a leány szépségét észrevette. És várt a visszatérésére.

Az öreg Hirsche tovább tréfálkozott:

— Őt kérde, hogy ért-e a leányokhoz? Hiszen egy leány nem talmud-kommentár!

És az anya így felelt:

— Nem baj, csak jöjjön el, aki neki van rendelve, majd akkor szakértő lesz.

De Leibke csak mindég az ajtó felé nézett és Hinde várta. A szoba nem volt elég világos nélküle és a lelke fázott.

Már minden rendben volt. Az apa és az öreg Hirsche fölvetették az ünnepi köntösöket, mindenki leült az asztalhoz. Hinde bejött, elvégezvén utolsó munkáját, bezárta az utcára vezető ajtót. Leibke ránézett és megint világított a szépsége. A győztes nőnek az öntudata ragyogott ki belőle. A Leibke lelkében azonban maradt valami a szorongásból, szívét mintha csendes gyász ülte volna meg.

És leültek. Az asztalfőn az apa, székekből összeállított trónusán, balján ült az anya, jobbán a pamlagon Leibke, mellette az öreg Hirsche, és vele szemben az anya mellett ült Hinde. A kidusch végeztével belekezdtek a hagadába. Az első szavakat alig tudta kiejteni Leibke. A szemek feléje fordultak. És ő megremegett és elpirult.

A négy kérdés, melyet neki egyedül kellett elmondani, nehezebbre esett. Máskor hangosan, sajtósággal jókedvvel szokta őket előadni. Most fáradt, monoton hangon mondta el azokat és érezte arcán a kérdő tekinteteket. Szemeit nem emelte föl a hagadáról. Máskor talált új magyarázatokat és anyagot, hogy előadást tartasson és mind figyelmesen hallgatták és örültek, dacára annak, hogy semmit, vagy csak keveset értettek belőle. Ma azonban nem voltak gondolatai. Csak azt érezte, hogy Hinde szemben ül vele és nem néz reá és ő sem néz a lányra. És úgy érezte, mintha csukott szemmel ülne és minden tagjával és minden idegével tudná, hogy csodálatos fényesség van a szobában és ki akarta nyitni szemeit.

A többiek csodálkoztak rajta. Apja és anyja nyugtalanul tekintettek feléje. Ő érezte ezt és még zavartabb lett.

És az öreg Hirsche hozzáfordult:

— Ma nem fogsz előadást tartani?

— Már minden rosszat elmondtunk az egyiptomiakról és te még mindig hallgatsz — mondta az apja.

Az anyja nyugtalanul nézett rá és felelt helyette:

— Bizonyára későbbre készített elő valamit.

Hinde szíve azonban erősebben dobogott és könyvébe rejtette arcát. Szégyelte magát, de azért belülről sikoltott benne az öröm,

Mikor aztán kiment, hogy az ételt behozza, Leibke az üres széket nézte mindaddig, míg vissza nem jött.

A vacsora alatt úgy ült a helyén, mint egy álmodó. Az ünnepi serleg bora nem vidította fel és az étel nem adott neki meleget. Hallgatott és nem figyelt a beszélőkre.

Aztán végeztek a vacsorával és az asztali ima végeztével ismét hozzáfogtak a hagadához. Megtöltötték a negyedik pohár bort és Éliás prófétáét is és Hinde kiment ajtót nyitni Éliásnak, ki most elmegy a zsidó házakba, hogy összegyűjtse az elégedetlenséget a népek ellen, kik nem akarják ismerni Istenüket. Hinde visszajött, állva maradt az ebédlő és a folyosó közötti ajtóban és várta, míg elmondják az „Öntsed ki haragodat” kezdetű imát. Szemei elmélyültek és komolyabbak lettek, mert Éliás próféta a szobában van és látja az ő nagy boldogságát.

Leibke azonban látni akarta, miért maradt Hinde állva és ekkor találkozott a pillantásuk. Szent remegés futott végig testén. Olyan érzése volt, hogy Hinde mögött, a szoba félhomályában áll Éliás, betakarja őt árnyékával és az ő szeméből néz feléje. És mikor később bejött, miután betette az utcai ajtót, Éliás még mindig vele volt és kiragyogott mély szeméből. Ebben a pillanatban érezte Leibke, hogy sohasem fog tudni többé egy rossz szót szólni. És ekkor újból feléledt.

És aztán elkezdett beszélni a „hallel” ima negyedik részéről.

— Isten gondol ránk és megáld bennünket; Izrael házát, megáldja a nagyokat és a kicsiket. Meg vagytok áldva az Istentől, az ég és föld teremtetőjétől. Az ég Istené, a föld az embereké. Nem a holtak dicsőítik Istent és nem a sírbaszállók.

Szeretetteljes melegséggel beszélt Leibke. A lelke jót akart a világnak, mind az embereket megáldotta. Ő, ki még nem is élt, tanította, hogyan kell élni. A még meg nem született lélek felfedezte az élet titkát. Az ég Istené, a föld az embereké. Nem halottaknak kell lenni a földön, a holtak nem dicsőítik Istent. Élni kell, a föld az életé. És élni annyit jelent, hogy szeretni, az Istent szeretni, az embereket szeretni, az egész világot szeretni. És akkor megemlékezik Isten rólunk és akkor megáld bennünket.

Átérezte a szent szeretet édességét. Hallgatói látták rajta az isteni fényességet. Először értették meg.

Mikor végzett, anyja a nyakába borult, apja elragadtatva szólt az öreg Hirschenek:

— Mit szólsz öreg a fiamhoz, mennyit tud!

És az öreg Hirsche bámulatában csak ennyit tudott felelni:

— Izrael egy nagyja!

Hinde azonban kiszaladt a konyhába és szívszorongással és szerelemmel telve sírni kezdett.

Fordította: M. D.

Gyűjtsük össze a Mult és Jövő példányait és az év végén hatalmas albumunk lesz. Bekötési tábla 5 kor.

FELHIVÁS

A MAGYAR ZSIDÓ IFJÚSÁGÉRT!

Zsidó testvéreink!

Fizok a sötét hatalmak, melyek a zsidóság léte és becsülete ellen törnek, ismét felütötték fejüket. Ha valaha, úgy ma a legégetőbb kötelességünk, hogy már a felnövekvő zsidó nemzedéknél megvessük egy új, modern zsidó társadalom alapjait, hogy a zsidó közügyek iránt érdeklődő lelkes zsidó generációt neveljünk fel. A Jövendő reménysége, fiaink és leányaink felé fordul tekintetünk a mai nyomasztó időkben.

Ebben a fontos zsidó kultúrmunkában a **REMÉNY** c. zsidó ifjúsági folyóirat egyik leghathatósabb eszközünk. Ez a modern, nivós zsidó ifjúsági lap, melynek megjelenését évtizedeken át vártuk, az ifjúságot nevelő, oktató, szórakoztató közleményeivel nagy kultúrmissziót teljesít. Annak a zsidó ifjúsának nevelésében segédkezik a **Remény**, melytől egy szebb jövőt várunk, annak az ifjúságnak a lelkét alakítja becsületessé, igazgá, zsidóvá. Szent kötelességünk tehát, hogy a **Reményt** fontos kul-

túrmunkájában a mai nehéz viszonyok közepette minden erőnkkel támogassuk. A **Remény**, hogy szorosabb kapcsolatot teremtsen az ifjúság lelkével, **október 1-je óta kéthetenként jelenik meg** és ezzel fejlődésének új stádiumába jutott. Minden hitközségnek zsidó kötelessége, hogy hitoktató tanárai és tanítói részére nevelő munkájuk támogatására, továbbá jeles előmenetelű, szegénysorsú tanulók részére jutalomképpen a **Reményt** megrendelje, valamint mindannyiunk zsidó kötelessége, hogy minden tanulógyermekkel megáldott zsidó ház asztalán ott legyen a **Remény**, hogy megrendeljük a magyar zsidó tanulóifjúság lapját fiainknak, leányainknak és tanulóisorban levő rokonainknak.

Fejlesszük és mélyítsük el a zsidó érzést a zsidó családokban, munkálkodjunk az egészséges és becsületos zsidó közszellem megteremtésén és zsidóságunk sértetlenül s épen fogja kiállani az idők viharait.

<i>Dr. Blau Lajos,</i>	<i>dr. Hevesi Simon,</i>
<i>báró Dirsztay Béla,</i>	<i>dr. Fischer Gyula,</i>
<i>dr. Hajdu Miklós,</i>	<i>báró Kohner Adolf,</i>
<i>báró Herzog Mór,</i>	<i>dr. Molnár Ernő,</i>
<i>dr. Patai József,</i>	<i>dr. Strauss Adolf.</i>

I. R. Herbert : Moses kommt herab vom Berge Sinai

I. R. Herbert : Mózes lejtön a Szinaj-hegyről. (A „REMÉNY” illusztrációból)

„AZ ESZPERANTÓ FEJEDELME“

panyolországból jött a napokban a hír, hogy a király valami magas kitüntetésben részesítette Dr. Ludwig Zamenhofot, az eszperantó világnyelv alapítóját. De Zamenhof dr. nem várta meg ezt, míg a magas kitüntetés megteszi a maga hosszú hivatalos útját, hanem még egy évvel ezelőtt Varsóban meghalt. Ki volt ez a zsidó Zamenhof dr., akinek még halála után is küldik a fejedelmi kegy megnyilatkozásait s a hidalgók országából is, ahol több mint négy évszázaddal ezelőtt ügylátszik, végleg leszámoltak a zsidókkal?

Akik az eszperantó kongresszusain résztvettek, csodálattal látták azt a fejedelmi körülhódolást, amelyben Zamenhof az elnöki székből trónolt. Az egész világon mindenütt voltak hívei és rajongói, akik az „eszperantó“-ra esküdtek, akik egész lelkükkel hitték, hogy el fog érkezni a nap, amidőn az „eszperantó“ az egész világ nyelve lesz, amikor az eszperantó fogja a babilon tornya alatt szétszakadt emberiséget egyesíteni és újra „egy nyelv, egy szó“ lesz a földön. És aki ezt a hitet az emberekbe beleszugerálni tudta, a kis varsói zsidó orvos volt, akiben a hajdani próféták törhetetlen hite és lelkes fanatizmusa élt.

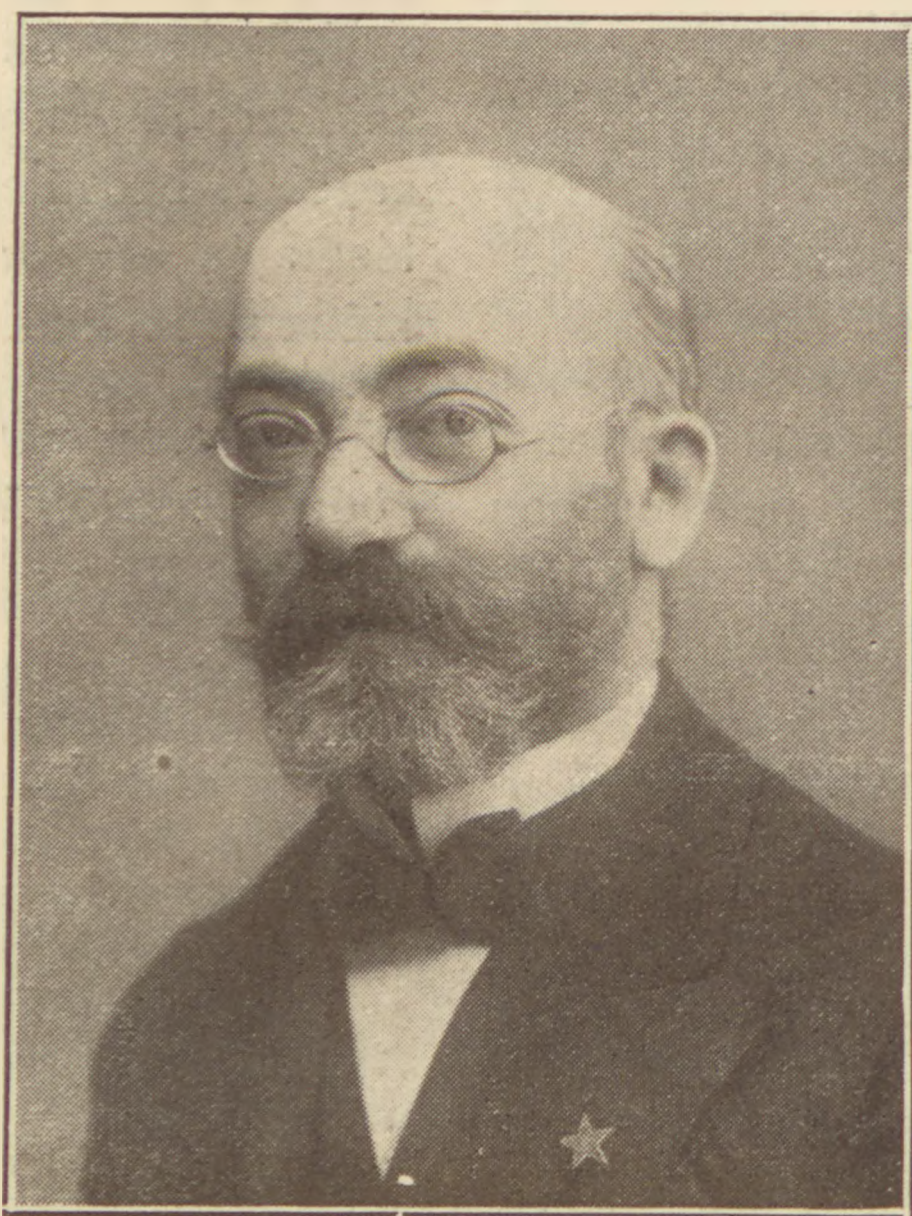
De Zamenhof dr. útja, mint minden úttörőé, göröngyös és szakadékos volt. Egy bialisztoki zsidó kultúrharcos fia volt. Atyja később a varsói reáliskolához került német tanárnak és a kis Eleazár Ludwig itt nevelkedett az orosz-lengyel és zsidó nemzetiségi harcok városában. Az álmodozó diákot már az iskolában is folyton az a probléma foglalkoztatta, hogyan lehetne a széthúzó fajokat és embereket egyesíteni és már mint egyetemi hallgató arra a meggyőződésre jutott, hogy csak egy egységes nyelv köthetné össze a szétváttakat és csak a nyelvek különbözőségének megszűnése szüntetné meg a népek és nemzetek között való differenciákat és surlódásokat. 1887-ben „Dr. Esperanto“ álnév alatt szózatot írt a világnyelv eszméjéről, melynek óriási hatása volt mindenütt. Európában és Amerikában „eszperantó-egyesületek“ alakultak, számos kongresszust tartottak, lapokat alapítottak és hozzáfogtak a világirodalom klasszikusainak fordításához. Zamenhof neve imádás tárgya lett,

verseket és ódákat írtak hozzá, érmeket adtak ki az arcképével és az „eszperantó fejedelme“ koronázatlan királyként uralkodott hívei szíve fölött.

Zamenhof boldog lehetett a sikerrel, de nem sokáig tartott. Csakhamar megindult az aknamunka ellene, mint zsidó ellen. Elsősorban saját hazájában támadták, a zsidógyűlölő lengyel lapok „nemzettelen“ zsidóról elmélkedtek és mulattak a „hazátlan zsidó nyelvtelen nyelven“. A harc odáig fajult, hogy Zamenhof dr. éppen az eszperantó első nagy jubileumán bejelentette, hogy az elnökségtől visszalép, nehogy mint zsidó akadály legyen a világnyelv terjedésének. Közben pedig mint szemorvos gyógyította a szegényeket és jót tett mindenkivel, aki útjába került, nem nézve sem vallást, sem nyelvet.

A lengyelországi „zsidóbojkott“ közepette is prófétája és hirdetője volt az emberiség egységének és nem vesztette el hitét a világháború kitörésével sem. Élete végéig szeretettel szerkesztette az eszperantó-lapot, amelybe verseket, himnuszokat és cikkeket írt s ujjongó lélekkel látta, hogy az ő eszméje és az általa alapított világnyelv a háború alatt is folytatja hódításait.

Zamenhofot az orosz zsidóüldözések vezették reá az emberiség mesterséges összekovácsolásának szükségére. De foglalkozott a zsidó kérdéssel önállóan is. Az első varsói chowwei-cionisták között ott látjuk Zamenhofot, mint a palesztina-szeretet apostolát. Később az orosz-lengyel lapokban, majd egy külön orosz füzetben fejti ki

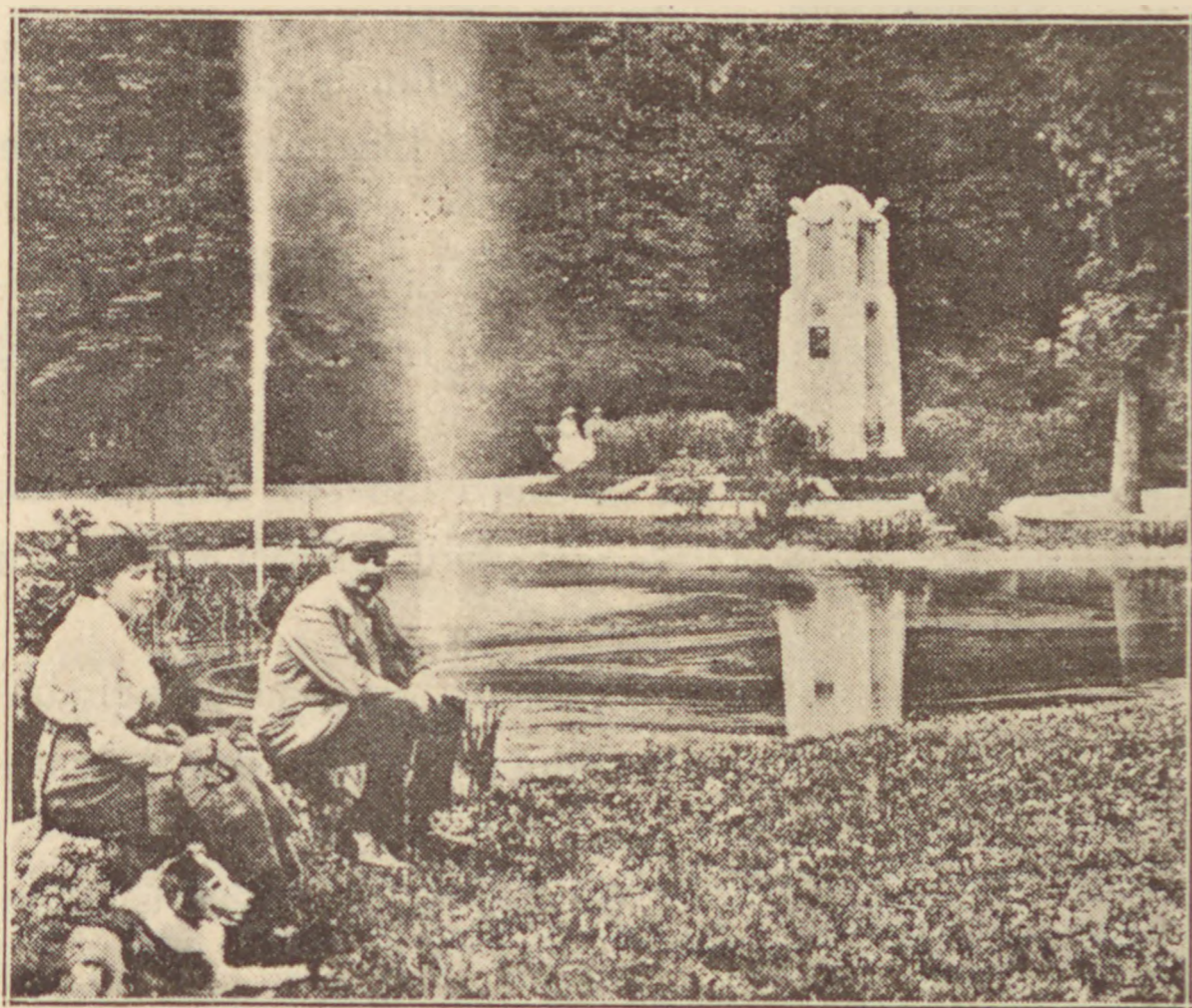

Dr. Zamenhof, az eszperantó világnyelv megalapítója

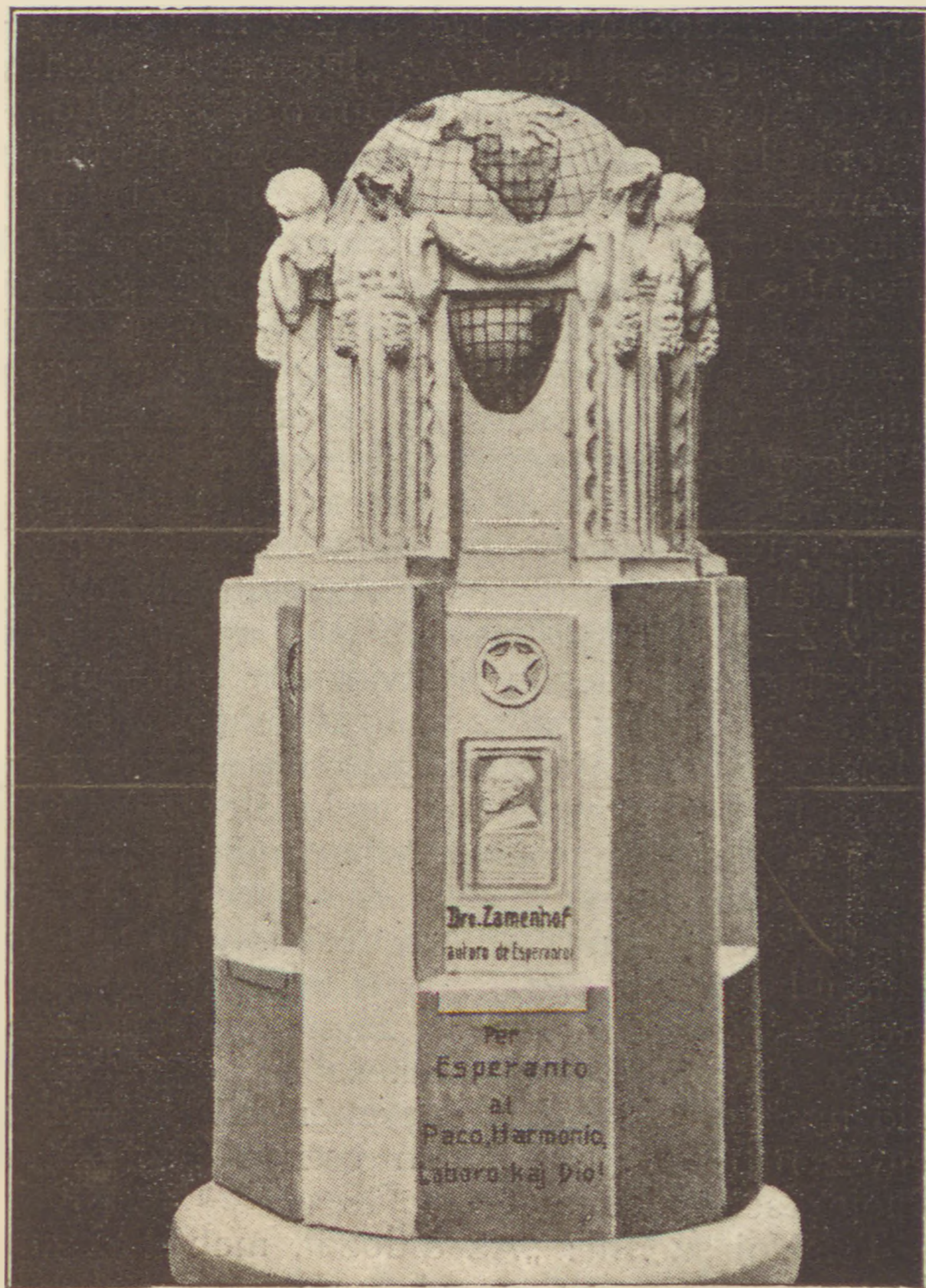
nézetét a zsidóságról (O. Gillelismje, 1901.) „A hillelismus“ a címe kis művének, amelynek eszmemenete a következő: Míg a zsidók vallásosak voltak, ez adta meg nekik létjogosultságukat: a zsidó vallás hordozói és mártirjai voltak. De az emancipáció és a vallástalanság terjedése óta, kézzelfogható hazugság, ha a zsidók „mózesvallású lengyeleknek, mózesvallású németeknek“ mondják magukat, holott sem Mózesben, sem vallásában nem hisznek, sem törvényeit nem tisztelik. A gyermekek joggal kérdezhetik, ha mi zsidó vallásúak vagyunk, miért nem élünk e vallás szabványai szerint? A népek pedig joggal mondhatják: ha ti a vallást nem követitek, akkor mégis csak külön nép vagytok, mert különben mi tartana benneteket össze? „Mózesvallású lengyel“ épp olyan abszurdum, mint pl. „szabóműhelyi cipész.“ Ezek

a zsidók azután gyökértelenek, sehová sem tartoznak, súlyos lelki tusák között keresnek utat kifelé ebből az önámításból, míg megtalálják a kitérésben. De a cionizmus is — mondja Zamenhof — keveset segíthet. Először, mert kivihetetlen utopia, hiszen a héber nyelvet csak a vallás tartja már fenn, a zsargon pedig nem az egész zsidóság nyelve és így nem lehet nemzeti nyelv, habár alkalmas volna erre és Zamenhof maga tudományosan foglalkozott a zsargon filológiájával. De éppen a lengyel és orosz zsidók ragaszkodása az ő külön zsargonjához mutatja, hogy csak a vallás köti össze a többi országok zsidóságával és Palesztinával és nem egy közös nemzeti eszme. Viszont a zsidó vallás valamennyi vallás között az egyetlen, amely egy nemzetiséghez van kötve. A többi vallás különböző nemzeteknek közkinccse. Csak a zsidó kivétel. Mint tiszta monotheizmus meghódíthatta volna a világot. De „judaizmus“ lett belőle s így örök elkülönődésre, „galuth“-ra ítélte önönmagát. A zsidók nem tudják magukat így a népekkel megértetni. Vissza kell tehát térnie a tiszta monotheizmusra, a *hillelizmus*-hoz, amelyet Mózes és a próféták Hillelig hirdettek. Ennek a vallásnak alaptételei: hinni egy felsőbb lényben, Istenben, csak a lelkiismeret szavára hallgatni, a felebarátot szeretni, csak azt cselekedni másokkal, amit magunknak is kívánunk, semmi olyat nem tenni, ami belső meggyőződésünk szerint Istennek nem tetsző lehet. A közösségnek, amely ilyen alapelvek szerint él, külön nyelv is kell, amely a híveket összetartja, erre pedig legalkalmasabb az *Eszperantó*.

Így képzelte a rajongó fantaszta az ő világnyelvének és a zsidóság új világvallásának szoros egybekapcsolódását. De ha körülnézünk az eszperantisták táborán, bizony nem sok zsidót

Zamenhof szobra Franzensbadban
Zamenhof-Monument in Franzensbad

Wilfert: Zamenhof szobra az öt világrész jelképével
Wilfert: Zamenhof-Monument in Franzensbad

találunk közöttük. Nálunk pl. Giesswein Sándor kanonok áll az eszperantó-mozgalom élén, a zsidóság pedig távol áll tőle. És egy lelkes magyar eszperantista, Balkányi Pál, joggal írja, hogy „a zsidóság már csak faji büszkeségből is felkarolhatná híres hitsorsosa művét, kinek emlékére hazáján kívül szobrokat emeltek és utcákat neveztek el, kit külföldi tudósok Gutenberg korszakalkotó egyéniségével hasonlítottak össze. A magyar zsidóság nemes feladata volna, hogy e zseniális embernek soha előtte és utána meg nem csinált (t. i. tökéletesen és használhatóan szerkesztett) csodás mesterművét Magyarországon is diadalra juttassa. Ez a zsidó lángész és kultúra egy újabb diadala lenne!“

De az eszperantó nem „felekezeti ügy“, amint-hogy hódításai is egészen nemzetköziek.

Van eszperantó bank, eszperantó nemzetközi pénzegység, nemzetközi eszperantó orvosszövetség, eszperantó nemzetközi tudományos társaság. Számtalan kongresszus hivatalos nyelve. Eszperantó-egyesületek száma 1913 végén Európában 1250, Ázsiában 50, Afrikában 15, Amerikában 200 és Ausztráliában 20-on felül volt. Ma milliók ajkán forog, irodalma eredeti műveken kívül magában foglalja minden nemzeti irodalom legremekőbb

PATAI JÓZSEF: PALESZTINA ÉS ZSIDÓ KULTÚRA

Palesztina-kérdés, amely soká csak Cion rajongóinak lelki problémája volt, a világháború véres forgókerekén világpolitikai kérdéssé lendült. Megoldása azonban mégsem a békekonferencia konyhájából kerül ki készen, amint sokan hiszik, hanem továbbra is csak Cion rajongóinak szívében-lelkében van letéve. A nagyhatalmak megadhatják Palesztinának a nemzeti autonómiát, kinevezhetik centrummá, vagy közjogilag biztosított otthonná, de a Szentföldet Zsidóországgá, Izrael földjévé mégis csak a zsidók tehetik.

Volna ma Palesztinában vagy egy millió zsidó, nem kellene a kérdéssel tovább bifelelődni. A zöldasztalnál egyszerűen elhatároznák, hogy a népek önrendelkezési jogát eo ipso a Szentföldre is kiterjesztik, a palesztinai zsidók lerázzák a török jármot, mint a lengyelek az orosz, a csehek az osztrákot, Dávid tornyára kitűzik a fehér-kék zsidó lobogót és Júdea folytathatja a történelmet ott, ahol kétezer évvel ezelőtt abbahagyta. De a helyzet tragikuma éppen az, hogy a kedvező világtörténelmi konstelláció talán kissé korán következett be. Egész Palesztinában ma ötven-hatvan ezer zsidó (ennek is csak a fele produktív elem) él több mint egy félmillió arab között és a népek önrendelkezési jogának elve a Szentföldre alkalmazva elsősorban az arabok autonómiáját jelenti, akiket nem lehet az alig tizedrésznyi zsidó lakosságnak alárendelni, és akik az esetleges *történelmi jog* érvényesítésével szemben már ma is hangoztatják, hogy Omar nem a zsidóktól vette el Jeruzsálemet.

Nincs tehát még ok a hozsannára, Balfour nem messiás, a megváltás műve még nincs befejezve és a külügyminiszteri „nyilatkozatok” nem azok a várva-várt legendás sófárhangok, amelyek a szent hegyek közé seregeltetik Izrael szétszórt fiait. Az „Erklärungs-Zionisten” új táborát, akik a különböző kormánykijelentések hallatára a cionista zászló alá siettek, amint Sokolow okkal aggódik, elpárologtatja majd az első csalódás. Azok azonban, akiknek azelőtt is nyitott szemek az új palesztinai események el nem kápráztatták, tisztában vannak azal, hogy Palesztina zsidó gyarmatosításának több évtizedes útján nagy és fontos lépést jelent a lehetőség, hogy ezentúl a kolóniák szabadon fejlődhetnek és gyarapodhatnak, és a zsidók, ha egyelőre az arab autonómián belül is külön nemzeti autonómiát kapnak, mégis mindez csak közjogi keret, amelyet a zsidóknak maguknak kell kitölteniök, forma, melynek csak a zsidóság Cion-szeretete adhat tartalmat és életet. Marad tehát továbbra is a kérdés,

miként lehet a zsidó bevándorlást Palesztinába fokozni, illetve miként lehet a zsidó kivándorlást, amelyet elvégre legtöbbszörre egzisztenciális kérdések mozgatnak, Palesztina felé irányítani hogy a zsidó lakosság ott többségre jusson; és ha már ezen is túl vagyunk, mennyire lesz majd az egy-két-millió palesztinai zsidóság a különböző országokban szétszórt 12–13 millió zsidóság centruma, a továbbra is fennmaradó diaszpóra szellemi életének gyújtópontja?

Mert bizonyos, hogy ez az, ami Cion lelkesedőit mindenekelőtt hevíti, nem a palesztinai zsidóság „emancipációja” akár felekezeti, akár autonóm nemzetiségi alapon, esetleg orthodox, neológ és status quo árnyalatokkal és irodákkal, melyeknek perpatvaros röpíveit majd szétszálítják a diaszpórába.

Mit jelentett és jelenthet a Szentföld a zsidóságnak?

Palesztina, mint földrajzi fogalom, már az Ókorban sem volt elegendő az egész zsidó nép befogadására. Egymásután bocsátotta ki magából a rajokat a világ minden részébe, természetesen nem éppen kereskedő-csapatokat, hanem földművelőket, harcosokat, akik vitézkedtek Egyiptomban, az ázsiai és afrikai sivatagokban és mindenütt, ahol fegyvereikre szükség volt. De bárhol a világon éltek Izrael fiai, szemük és szívük a Szentföld felé volt irányítva, a földre, melyen „Isten szeme nyugszik”. „Aki a Szentföldön kívül lakik, olyan, mintha nem volna Istene” — mondták. Mert valóban a Szentföldön koncentrálódtak a vallási funkciók, amelyek az Ókorban még nem voltak annyira a magánélettel összebogozottak. Később a zsidó állam megszüntetése is csak külsőleg választotta el a zsidó népet országától. Belső életében, ritusában, imáiban továbbra is „Izrael földje” maradt. A hit, a remény, hogy visszatér még, tartotta fenn benne a lelket az exilium rettentő elnyomatásában, Reggel, délben és este templomban és asztal után azért imádkozott. És csodát várt. „Majd, ha eljön a Messiás!”... vigasztalódott kis és nagy sujtottságában és ez a Messiás nem volt valami absztrakt fogalom, „messzianizmus”, vagy „misszionizmus”, mint ahogy később zsidó opportunisták magyarázgatni próbálták, hanem reális valóság. „Hiszek a Messiás eljövételében, ha késik is, naponta várom, hogy eljön” — így hangzik a zsidó Credő egyik főpontja a racionalista Majmuni fogalmazásában is. A zsidóság nem akart a góluszban semmiféle missziót. A vándortanító szerepére nem gondolt. Cionba jönnek a népek tanulni. Így vezet az út a nacionalizmuson keresztül a szupernacionalizmushoz, a nemzetet át a nemzetfölöttiséghez. A nemzettelenséget, a hontalanságot Isten büntetésének tartotta. Ez a gólusz, amely miatt az égi Atyának, a Sechinának sincs nyugalma. Erről daloltak a héber

költők a pajtanoktól Luzattóig, Jemenben és Andaluziában egyaránt. Erről szóltak a gettóban a népdalok, erről zengtek a szombati énekek, a beköszöntők és búcsúzóik. Ez töltötte ki a szíveket és tartotta távol az elsötétítő depressziót. Így lett Izrael országa a diasporában is az a talaj, amelyet a zsidóság a világ minden részében képzeletével mívelt és megtermékenyített. A Szentföld az övé volt, csak-hogy valahogy ideiglenesen birtokon kívül. „A gazda távollétében a szolga bitorolja” — dalolta egy héber poéta.

Így volt ez az egész középkoron át a XIX. századig. A szétszórt zsidóság egységes nép volt, közös országgal a fantáziában, az ősi honnal „in spe”, közös nyelvvel a tanházakban és a zsinagógákban (mind a két helyen élt a nyelv, hiszen mindenki értette!), közös törvénnyel a közös hazából hozott szent írásokban, közös multtal a sok évezredes történelemben és közös sorssal a csak itt-ott ritkán megszakított keserű elnyomatásban. Amíg ez az állapot tartott, nem kellett a zsidó népet felbomlástól féltetni. Vaspántok tartották össze belülről és kívülről.

Akik ezeket a tényeket külső okokból megtagadják, meghamisítják a történelmet. De vajjon várható-e, hogy a Szentföld ma vagy holnap ugyanezt jelenti majd az egész zsidóságnak? Az asszimiláció néhány évtizede mint emésztő rozsda kezdte ki a zsidóságot összefogó abroncsokat. Sikerült-e már a cionizmusnak a repetitúra? Azon a naív együgyűségen mindenestre már túlvagyunk, hogy a zsidó közösség megtagadása „hazafias kötelesség”. Aminthogy idéjét múlta a szörszálhasogató filológiai boncolás is, hogy nép, faj, nemzet vagy vallás-e a zsidóság, és hogy megvannak-e nála azok a bizonyos kriteriumok, amelyek a népet stb. jellemzik. A zsidóság él. Vallásos része, mely ma is sok millió lélek, sohasem tekintette az emancipációt a várva várt messiási megváltásnak, ma is elmondja a Hiszek-et és ha imádkozik Cionért, ma is érti imája nyelvét. Neki legföljebb a hullámozó harmadik nemzedék számára van szüksége a cionizmusra, ő maga, aki hatszáztizenhárom fő- és sokezer mellékvallási parancsolat erejéig vállal lelki érdekeltiséget a zsidóságban, a nagy-kapitalista göggyével néz le a cionistára, aki „egy sékel”-lel akar a zsidósághoz kapcsolódni. A régi hívőnek a Szentföld továbbra is csak ígéret és remény marad, melyet a modern Zsidóország, szentély, áldozat, főpap és messiás híján be nem válthat. A cionizmus érdeme főképen az, hogy a cioni gondolatba kapcsolta azokat, akik már nem imádkoznak Cionért, mert egyáltalában nem imádkoznak, olyanokat, akik eltávolodtak zsinagógától és zsidóságtól. Mit jelent ezeknek Cion, ahová visszatérni alig akar száz közül

egy, és amely úgyis csak kis részöket fogadhatná be? Ha valóban csak „egy sékel és néhány hédádót” jelentene, akkor semmivel sem volna értékesebb, mert nem volna népfenntartóbb, mint az „asszimilánsok” mellverdeső jó-zsidóságának szónoki közhelye, amely mellett lehet elnökölni, szépeket mondani és — a családot kikereszteltetni.

Cion a zsidó nép életéhez való feltétlen ragaszkodásnak, a zsidó közösséghez fűződő akaratsnak a szimboluma. De ennek az akaratsnak meg kell valamiben nyilatkoznia, a szimbolum kell hogy meg legyen töltve valamelyes szilárd tartalommal, különben szétpattan, mint a buborék, ellobban, mint a szalmaláng. A zsidó közösséghez való akaratot alá kell támasztani a héber nyelv, a zsidó miljó, a zsidó kultúra, a zsidó nevelés pilléreivel, különben már a második nemzedékben rombadől. A cionizmusnak is tehát elsősorban *belülről* kell erősítenie a zsidóságot és ez a munka, amelyet a diasporában kell végeznie, talán még fontosabb, mint az, hogy egy kolóniával több vagy kevesebb lesz-e a Szentföldön. Zsidó kultúra nélkül megszakad a kapcsolat Cionnal, amely a zsidó multnak, a zsidó eszmevilágnak, a zsidó etikai és kultúrkincsnek foglalatját kell hogy jelentse.

Maga Cion csak úgy lehet hatással a diasporára, ha magasabbrendű kultúrájával képes lesz a fejlett európai kultúrájú, szétszórt zsidóságot *in judaicis* vezetni, irányítani, megtermékenyíteni. Különben sohasem lehet a zsidóság centruma, ha olyan sűrűn kolonizált lesz is, akár Belgium vagy Szerbia. Nem azért, mert akkor is még mindig kisebbség lesz a diaszóra zsidóságával szemben, hanem mert a történelem tanítja, hogy a zsidóságnak ott volt mindig a centruma, ahol a szellemi uralom trónolt. Az ókorban még a jeruzsálemi talmuddal szemben is az egykorú babilóniai jutott fölénybe, a középkorban pedig majd Provence, majd Spanyolország, majd Róma, majd Amsterdam, majd Lengyelország, majd Németország volt az egész világ zsidóságának centruma, aszerint, hogy hol léptek fel szellemi vezérei, hol termelődtek új szellemi értékei. Palesztina csak akkor volt zsidó kultúrcentrum, amikor Lurja, Nadzsara, Karo stb. a kis Szafedben koncentrálták a héber poézist, dogmatizmust és miszticizmust, amely szétsugárzódott az egész diasporába. Pedig akkor alig élt egész Palesztinában pár ezer zsidó.

A zsidó kultúra kérdésének tehát a Palesztinai probléma megoldása után is állandóan előtérben kell maradnia. A zsidó *többség* kérdése lesz az, amely azonban a palesztinai kisebbség sorsát is eldönti. Mert hiszen az csak innen meríthet erőt, innen szívhat magába új meg új gyarapodást. Viszont a teljes zsidó millió utáni

Eugen Thirion : Die Auffindung Moses

Eugen Thirion : Mózes megtalálása. (A „REMÉNY” ifjúsági lap illusztrációból)

vágy leginkább a zsidó kultúrával átítatott lélekben támadhat elhatározó aktív erővel. De ha ettől a nexustól el is tekintünk, a diaspora sok millió zsidójának a jövője Palesztinától függetlenül is fontos. Mert azt alig remélhetjük, hogy újra feltámad egy kor, amelyben a diasporában egy zsidó miniszter és főhadvezér, mint ezer évvel ezelőtt a kordovai Hanágid, héber zsoltárokból zeng hálát fegyveres diadalokért és szabad óráiban talmudelőadásokat tart a hitközségnek, melynek egyszersmind tiszteletbeli főabbija is. Akkor az asszimiláció valóban külsőség volt. Arab méhen mór fegyverzetben ülő jámbor zsidó lelkek. Az utóbbi évtizedek asszimilációja azonban gyökeres. Ma különböző külső és belső tényezők működnek és ütköznek össze és a cionizmus is, ha a szavakat tettekké kell váltania, ugyanazokba a nehézségekbe és akadályokba ütközik, amelyek miatt a jóhiszemű „asszimilánsok” zsidó munkája meddő marad. Hiszen most olvassuk a berlini cionista Jugendtag panaszát, hogy az „ifjú zsidók” folyton a héber nyelv nagy fontosságáról szavalnak és alig akad száz közül egy, aki csakugyan hozzá fogna a héber nyelv tanulásához.

Valóban az „asszimiláns” Makó nincs olyan messze Jeruzsálemtől, mint a héber nyelv magasztalása annak megtanulásától. Pedig *cionizmus Cionon kívül, héber nyelv nélkül, zsidó kultúra nélkül, épp olyan üres frázis, mint az „izraelita vallásosság” zsidó vallásosság nélkül.* De hát számolni kell a diasporai élet reális adottságaival és ha a nagyobb nyugati tömegek a héber nyelvet meg nem tanulják, szólni kell hozzájuk az „asszimilánsok” nyelvén, magyarul, németül, franciául, angolul. Mintahogy az

alexandria Philó is írt zsidó műveket görögül, Gabiról, Bachja arabul, Frug oroszul. Sőt a cionizmusnak át kell vennie részben az „asszimilánsok” eszközeit is. Mert hiszen a cionizmus sem tehet egyebet a zsidó érzés fokozására a diasporában, minthogy egyesületekben, előadásokban, könyvekben, folyóiratokban kutatja és ismerteti különböző nyelveken a zsidóság történelmét, vallási és világi irodalmát, küzdelmeit, kultúráját, eszmei tartalmát, etikáját.

Ebből pedig önként következik, hogy a cionizmus nem vetheti még és nem negligálhatja azt a kultúrmunkát, amelyet a jóhiszemű „asszimilánsok” végeztek és végeznek a diasporában, amennyiben szintén a zsidóság és a zsidó szellem konzerválása a cél. Az a nagy, tudományos munkásság, amellyel Zunz, Bacher, Geiger, Güdeman és a többiek a régi literatura kincseit a legaktívabb asszimiláció idejében kihámozták és fölcsillogtatták, kétségtelenül zsidó kultúrmunka volt és bizonyos, hogy a zsidóság szeretete vezette őket ezekhez az önfeláldozó tanulmányokhoz. Egy jó előadás Juda Halviról egyforma becsű, akár egy „asszimiláns” irodalmi társulatban, akár egy radikális cionista egyesületben tartják. Az asszimiláns Munk Palesztinakönyve épp olyan zsidó érték, mint a cionista Trietsch Palesztina-Buchja. Minden zsidó kultúrmunka fontos és termékenyítő és mindenképp gyarapítja a zsidóság belső erejét, táplálja a faji érzést és fokozza a zsidó sajátosságok szabad kifejlődését.

A cionizmusnak tehát nem szabad megtagadnia az eddigi „góluszmunkát”, amelyre bizony a jövőben is szükség lesz, hanem igyekeznie kell azt új tartalommal megeleveníteni, felfrissí-

teni, életteljesebbé tenni. Annak a hipokritaságnak mindenesetre meg kell szünnie, hogy nem vallásos emberek kenetesen az izraelita vallássosság megmentéséről prédikáljanak. Meg is fog szünni, mihelyt elmúlik a gettói félelem és az asszimilált zsidó is belátva, hogy az antiszemitizmust mint faji és gazdasági jelenséget sem fölösleges hazafias demonstrációkkal, sem logikai bizonyítékokkal, sem gerinctelen önmehtagadásal megszüntetni nem lehet, ki fog egyenesedni, magára eszmél és inkább a belülről fenyegető veszélyre fordítja figyelmét, kifelé pedig majd nyíltan kimeri mondani, hogy igenis én nemcsak a vallásomat félttem, hanem az ötezeréves kultúrában megnemesedett fajtámat, a népemet is, de azért nem lehetek rosszabb polgár, mint az, aki a saját fajtáját sem félti. Hiszen a diasporai zsidóság Palesztina önállósága mellett is csak szellemileg, minden földrajzi és anyagi aspiráció nélkül kapcsolódhatik bele a távoli kisebbségi Zsidóországba és így zsidó nemzetiségi kérdés a diasporában irredenta értelemben egyáltalában nem támadhat.

Mindamellett számolnunk kell a jövőben is olyan tömegekkel, amelyek gondolkodásukban, kultúrájukban, teljesen a befogadó nemzethez hasonulva ideológiájukat megváltoztatni nem képesek és a zsidóságnak ezeket sem szabad elvesztenie. Egy hetven milliós Németország lemondhat néhány százezer vagy millió kivándorolt németről, akik esetleg Amerikában teljesen felolvadnak, felszívódnak és eltűnnek, a zsidóságnak azonban a többszörös többsége marad a diasporában és ha Palesztina anyagi hatalom híján nem oldhatja meg a zsidó kérdés jogi, politikai és materiális részét, mint szellemi hatalom is csak úgy oldhatja meg a zsidó szellem fejlődésének problémáját, ha valahogyan atmoszférájába tudja vonni az egész zsidóságot. Ennek egyedüli eszköze pedig a zsidó kultúra, amely Palesztina és a diaspora különböző vetítésű kristályaiból még beláthatatlan csúcsok felé emelkedhet.

A cionizmusban, amelynek a Palesztina-kérdés felvetése, napirenden tartása és előtérbe toléása köszönhető, amilyen lélekemelő a cél, olyan jelentőségű maga az út. A Cion után való vágyakozás, a Cionba való szellemi bekapcsolódás esetleg termékenyítőbb lehet, mint maga Cion. A kolonizálás, amelyet minden erőnkkel támogatni a legszentebb kötelességünk, talán a zsidó autonómia mellett is még leküzdhetetlen komplikációkba ütközik; lehet, hogy akik könnyel vetettek, nem fognak tudni örömben aratni, de az a gyönyörű dalos emelkedettség, amelynek a gerinckiegyenesítő cioni gondolat adott szárnyakat, élni és munkálni fog a zsidóság jövőjében, amelyben mindenesetre ismét egy új reneszansz tanuskodik szellemének örök újjászületéséről.

SZOBROT MAKAI EMILNEK

Makó, 1918 október.

ilágszerte a halál ünneplése zajlik, itt az élet diadala készül, az igazi élet, a halhatatlanság megszentelése. Szobrot akarunk állítani Makai Emilnek az ő szülővárosában.

Derül a történelem látóhatára, visszatér, helyreáll a világ összhangja s az engesztelődés szellemének, a lelkek megépülésének magasztos szimbólumaként bontakozik ki ez a szobor-ügy; hogy érezni tudjuk s megtaláljuk azt, ami az életnek örök szépsége, harmóniája: a művészetet, a legnemesebb, az eszményi életjavak becsületét. Azért a Makai Emil szobrának eszméje sokkal több, mint a lokálpatriotizmus szent hiúsága: a közszellem kultúr- s erkölcstörténeti gyógyulásának tünete is. Hódolunk s áldozunk a költészetnek Makai Emil tiszta poézis volt: a végtelenség szerelme s a szerelem végtelensége. Vallásos tárgyában is az irodalomé, zsidóságában is a magyarságé: nyelvének bája, íze, klasszikus formaművészete. Zsidó motivumaiban is — a mesteri fordításokban — a költészeté s költészetében a zsidóságé.

Ahítattal emlékezünk róla. Az emberiség megújulásának világtörténeti napjai közelednek, béke, megértés. A megértés hangulata lebegi körül ezt a szobormozgalmat is. Makó városának legjobbjai buzgólkodnak érte vallási különbség nélkül. Főlemelő, vigasztaló látvány. Bizonyára föllelkesül rajta az egész magyar zsidóság s hálás büszkeséggel, a makói szoborbizottsághoz küldendő adományával sikerre segíti a nagyszerű ügyet, hogy hamarosan elkészül a Makai Emil szobra, felekezettünknek dicsőségére.

Dr. Kecskeméti Armin.

MAKAI EMIL

Tudom, nem izgat már a sír ölen,
Hogy kivel beszél szép szerelmesed.
Nem libben-é meg ablak függönye?
Lázás szemekkel többé nem lesed.
Nem bánt az egykor fájdalmas titok,
Kitől van hókeblén a rózsaszál?
S a lantod húrján bánat nem zokog,
Ha pillantása lopva másra száll.

Nincs több sóhaj és nincs több éjszakád,
Végigvívódt, könnyel öntözött
Lelked sugárzó égi szárnyakon
Ott röpköd rég a csillagok között.
A végtelenség már a te hazád,
Hol nincs, ki számúz, nincs, ki mehtagad.
Úgy lenged át a fehér lányszobát,
Mint virágillat, amely ittmaradt.

Nógrádi Pap Dezső.

ÚJ KÖNYVEK

ROVATVEZETŐ: DR. MOLNÁR ERNŐ

DR. LEO PINSKER: AUTOEMANCIPÁCIÓ. (Egy orosz zsidó intőszózata zsidó testvéreihez. Achad Haam előszavával. Fordította: Singer Lajos.) Nagyon helyes gondolat volt a Zsidó Reneszánsz-könyvtár buzgó szerkesztőségétől, hogy kiadta a modern zsidóságnak ezt az alapvető írását, amely megjelenésekor valóságos forradalmat csinált a zsidóság berkeiben. Pinsker „büszke zsidó” volt — amint Achad Haam írja —, aki az „emancipáció” tényében nem lát egyebet, mint a nemzeti megalázás legmélyebb kifejezését, mely miatt szégyenpír kellene hogy borítsa a zsidók arcát, ha nem volnának minden nemzeti méltóság híjával. Hisz más népnek nincs szüksége emancipációra. Mindegyikre nézve áll az „általános törvény”. Pedig valamikor fiatal korában ő is lelkesedett az emancipációért. Ő is az orosz zsidók asszimilációjáért, eloroszosításáért küzdött, ebben látta az egyenjogóság elérésének legfontosabb eszközét. De a pogromok kijózanították optimizmusából, belátta, hogy hiába állott be önként a krimi hadjárat idején harctéri orvosnak, hiába minden erőlködés, mégis csak megvetett zsidó marad, akár emancipációval, akár emancipáció nélkül. És 1882-ben kiadta nagy feltűnést keltő füzetét, az „Autoemancipációt”. „Ha én nem segítek magamon, ki segít? és ha nem ma, hát mikor?” Hillélnek ezt a mottóját írta Pinsker zászlajára. És mindjárt füzete elején reámutat arra, hogy a zsidóság senkitől sem várhat segítséget, csak önmagától. Hiába az emancipáció, a zsidót mégis mindenütt idegennek tekintik, megvetik és félnek tőle. A zsidó heterogén elem és tényleg egy nemzet sem képes őt teljesen magába olvasztani. A zsidókérdés megoldását tehát más úton kell keresnünk. Ez az autoemancipáció. Vagyis hogy a zsidóság emancipálja és emelje önmagát a nemzetek sorába. Teremténie kell magának egy otthont, hogy ne legyen kénytelen egyik exiliumából a másikba vándorolni és folytonos bizonytalanságban élni. Egy produktív menedékhelyre van szüksége, egy gyűjtőpontra, amely a sajátja, akár Palesztinában, akár máshol. Az internacionális zsidó kérdésnek nacionális megoldással kell véget vetni. A zsidók nemzeti megújódását a zsidó notabilitások áldozatkészségétől várja. Hiszen semmi áldozat sem nagy egy nép megújódásáért. Pinsker autoemancipációja tehát előfutárja Herzl Judenstaatjának. Pinskiert és Herzlt egyformán az antisze-

mitizmus vezette vissza a zsidósághoz és annak az igazságnak a megismeréséhez, hogy a zsidóság iránti ellen-szenvet nem szünteti meg sem a humanizmus, sem a radikalizmus. Itt csak egy segítség van: kiemelni a zsidóságot megvetett állapotából és a többi népekhez hasonlóvá tenni. „Pinsker — írja Achad Haam — az autoemancipáció eszméjében nem a külső üldöztetésektől való meg-mentést látja fontosnak, hanem a nemzeti becsület helyre-állítását s önmagunk méltóságérzetének újjászületését. Hogy mások üldöznek és megvetnek bennünket, az való-ban igen szomorú, de még szomorúbb, hogy mi mint nép nem hozzánk méltóan reagálunk a környezet magatartására és viselkedésünkkel azok megvetését bizonyos mértékben igazoljuk.” Pinsker nem bír megalkudni ama lealázó ne-gálással, mellyel népe a leglázítóbb sértéseket fogadja. De épp úgy támad a minden méltóságot nélkülöző magavise-letünkért, melyet pártfogóinkkal szemben tanusítunk és ama önérzethiány miatt, mellyel mi leereszkedő mosolyu-kat fogadjuk.

Pinsker füzetének magyar fordítása határozott nyereség a magyar zsidó irodalom számára. A fordító, Singer Lajos,

A „Mult és Jövő”

==== művészi ====

képeslevelezőlapjai

50 darab különböző bibliai és zsidó tárgyú képeslap. A legelső magyar és külföldi művészek munkái. Régi metszetek, szentföldi tájképek, írók és művészek arcképei, kották stb. Az 50 képeslap ára 12 korona. A „Mult és Jövő” előfizetőinek csak 6 korona és portó 80 fillér.

Az ár előre küldendő be a kiadó-hivatalhoz:

Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

Aki szereti gyermekét

és azt kívánja, hogy el ne távolodjék a zsidóságtól, rendelje meg számára a

„REMÉNY”

ifjúsági folyóiratot. Kellemes olvasmányok, szép képek. Szórakoztat és oktat. Nevel és gyönyörködtet. A legkiválóbb írók a munkatársai. A „REMÉNY”

:: október elsejétől kezdve KÉTHETENKÉNT jelenik meg ::

:: Előfizetési díja egész évre 16 korona ::

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV., Magyar-utca 3. szám

nagy szeretettel és lelkesedéssel végezte munkáját. Ez megérzik mindenik során. Visszaadta az eredetinek emelkedettségét, komoly mély hangját és szívet megindító szépségét. A füzet kapható a Zsidó Reneszánsz-könyvtár szerkesztőségében Nagyvárad, Kapucinus-utca 11.

JÜDISCHE SAMMELBÜCHER címen indított új füzetes vállalatot az „Ahduth“ galíciai cionisták egyesülete, Spirn Cvi szerkesztésében. Az első füzetben a szerkesztő bevezető cikkén kívül Weinstock, Neumark, Farbmann, Holder, Lewi, Smaus, Pikholtz és Schlosser dr. írtak elmélkedéseket, verseket és rajzokat. Egy-egy füzet ára 2 korona.

S. J. IMBER: HEIMLIEDER (1912—1915). Hangulatos szép versek, amelyek mind a Palesztina után való vágyakozást fejezik ki lágy lírai húrokon. A jidis nyelv melódikusan cseng ezekben a dalokban, amelyekben egy sokat ígérő fiatal poéta nyilatkozik meg. A füzetet a Jüdischer Buch- und Kunstverlag Max Hickel Wien—Brünn adta ki.

HÉBER KVARTETTJÁTÉK. A Jüdischer Verlag kiadásában megjelent egy érdekes kvartettjáték, amely 48 különböző színű illusztrált lapból áll és belőle a gyermekek mindenféle társasjáték útján könnyedén megtanulnak egyes héber szavakat és mondatokat. A játékkártyák ára 3 márka. Megrendelhető a JüdischerVerlagnál, Berlin, Sächsische Str. 8.

A VILÁGHÁBORÚ A ZSIDÓ SZELLEM FÉNYÉBEN. Kahan Náthán Samu, a máramarosszigeti hitközség egyik régi vezérembere még a háború elején kiadott egy érdekes héber könyvet „Milchemet hatével beor hajahaduth“ címen, amelyet annak idején ismertettünk. A könyv kézről kézre járt a héberül értő katonák között, akikre a régi zsidó hősiességről szóló fejezetek és a világháború zsidó megvilágítása felemelő hatást gyakorolt. A bajtársak kérésére dr. Bolgár Mózes zászlós, a Mult és Jövő ismert munkatársa, lefordította Kahan könyvét magyarra, hogy a héberül nem értőknek is hozzáférhetővé tegye. A fordítás híven visszaadja a szerző teljes gondolatmenetét, a klasszikus nyelv szépségét és prófétai lendületét. A számos biblikus illusztrációval ellátott mű ára 5 korona, amelyet a szerző teljes összegben a hadiözvegyek és árvák javára fordít, míg a kiadás költségeit nemes áldozatkészséggel a sajátjából fedezi. Megrendelhető a szerzőnél: Kahan Náthán Samu, Máramarossziget.

U. Z. GRINBERG: ERGIC AUF FELDER... Grinberg az új zsidó poéta nemzedék egyik legtehetségesebb tagja. A héber és a jidis nyelvnek egyforma avatott költője. Az Ergic auf Felder... modern lírai versek gyűjteménye, a modern szót értékes poétai értelmében véve. Rímes és rímtelen kis dalok, amelyek mélyen megrendítik a szív hangjait, hogy még soká rezonáljanak utána. A kötet Oskar Schreck, Lemberg, Berggasse 20, kiadásában jelent meg.

A PALESTINA-HANDBUCH, Davis Trietsch népszerű könyve harmadik kiadásban jelent meg. A kis kézikönyvből meg lehet ismerni mindent, ami Palesztinára vonatkozik, a földrajzi fekvést, faunát, flórát, klímát és a lakossági viszonyokat, valamint a koloniák összes adatait. A pompásan kiállított könyv megrendelhető a Jüdischer Verlag-nál Berlin, Sächsische Strasse 8.

Művészi kivitelű BEKÖTÉSI TÁBLÁK

a Mult és Jövő

1917-iki évfolyamához

valamint az előbbi évfolyamokhoz

Ára portóval együtt 5 korona

A díszkiadáshoz portóval együtt 6 korona

FOLYÓIRAT HEGYRŐL

EGY AMERIKAI NÉMET ANTISZEMITA, egy tudós professzor vaskos kötetet adott ki arról, hogy Amerikában azért gyűlölik úgy a németeket, mert a bevándorolt orosz zsidók, mihelyt ott voltak a borbélynál és levágatták szakállukat és huncutkájukat, mindjárt németeknek mondják magukat, mintha a zsargon, az anyanyelvük német dialektus. Az amerikaiak meg persze után ítélik meg a németeket általában és azt hiszik, hogy Hindenburg, Ludendorff, sőt Vilmos császár is „egy ilyen”. Mindenesetre konstatalni lehet, hogy ez a német professzor nem Kant-tanítvány és a logikát igen furcsa mód kezeli. Természetesen fáj az amerikai német professzornak, hogy a németek körülbelül ugyanolyan sorsra kerültek a világ szemében, mint a zsidók. Sőt talán a németeket még jobban gyűlölik és ez adhatta a gondolatot a zsidósággal való kapcsolatra. Azonban az orosz-zsidó Amerikában amire levágja a szakállát, meg is tanult angolul és akkor mégis csak inkább mondja magát amerikainak, mint németnek. Egyébként úgyis zsidónak mondja őt az amerikai és a német egyaránt.

DR. CHAJES, a bécsi főrabbi elment a királyhoz és felvilágosította a zsidóság helyzetéről, a cionizmusról stb. És nem akadt senki a bécsi „kapacitások” közül, aki elébevéágott volna, mondván: „ha Ófelségéhez kell menni, itt vagyunk mi világi férfiak, mert hát a zsidóság nem tűr klérust és papi képviselőt.” 2. Dr. Chajes székfoglaló beszédet tartott a bécsi templomban és nyíltan megmondotta a „vezérek” színe előtt, hogy ő csak azzal a feltétellel vállalta a főpapi tisztséget, hogy zsidó ügyekben senkitől bebeszélést tűrni nem fog, ő a bécsi zsidóság szellemi vezetője, a világiak tökéletesítsék az adminisztrációt és teremtsenek a szellemi élethez szükséges anyagi eszközöket. 3. Dr. Chajes kikötötte, hogy ő Bécsben semmiféle esketést vagy temetést nem vállal. És a bécsiek is belátták, hogy valóban egy nagy város főrabbijának fontosabb teendője is lehet, minthogy naponta reggeltől estig Mózeshez és Jesajáshoz hasonlítsa az igen tisztelt esküvő vagy meghaló hitsorsokat. 4. Dr. Chajes nem ment el Bécsbe próbaszónoklatot tartani és a bécsiek is belátták, hogy egy szellemi vezért csakugyan nem való mint egy színészt vagy énekest egy „fellépés” után megítélni. 5. Dr. Chajes beszélt a templomban és a király előtt a cionizmusról és nem félt sem a „hazafiatlanság” vádjától kifelé, sem az „izrealiták” túlbuzgóságától befelé. 6. Summa summarum sok mindenfélét lehet tanulni dr. Chajes példájából, ha nem volna a tanulás olyan nehéz és kényelmetlen mesterség. Különösen nálunk.

NÉMETORSZÁGBAN MEGTILTOTTÁK az orosz-zsidó munkások behozatalát. Pedig bizony nincs valami túlságosan nagy bőség munkáskezekben Németországban sem és bizony, bizony elkélne egy kis segítség. Jöhetnek is segíteni a munkások akár Ukrajnából, akár Lengyelországból, csak egy a feltétel: ne legyenek zsidók. De nehogy valaki is azt higgye, hogy Németországban nem szeretik a zsidókat, kijelentik illetékes helyen, hogy a szigorú tilalom egyedüli oka az egészség. A zsidók tudniillik még behurcolhatják Németországba a tifuszt, a tetűt stb. Mintha a zsidó nem volna olyan vigyázatos és higiénikus, mint a nem zsidó munkás és ama bizonyos „Lauzoleumok” nem vinnék le a kis rovarokat épp úgy a zsidóról, mint a nem zsidóról. Ezt a kérdést is majd az általános békekonferencia elé kellene vinni, hogy az általános leszerelés után mégsem lehessen pl. a tifuszt és a tetűt fajok, vallások és nemzetiségek szerint osztályozni. (Secundus.)

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A MULT ÉS JÖVŐ ELŐFIZETŐIHEZ ÉS OLVASÓIHOZ

Nehéz elhatározással, de a súlyos viszonyok nyomása alatt kénytelenek vagyunk bejelenteni, hogy a még mindig napról napra emelkedő horribilis előállítási költségeket a Mult és Jövő mai előfizetési díjaiból többé fedezni nem tudjuk. Ameddig lehetett, nagy áldozatkészséggel viseltük a terheket, hogy a Mult és Jövő nagyfontosságú kultúrmisszióját a magyar zsidóságnak minél szélesebb rétegeiben teljesíthesse és míg más művészi nivójú folyóiratok vagy teljesen beszüntették megjelenésüket, vagy csak egyszerűen évente jelentek meg, a Mult és Jövő teljes terjedelemben, gazdag irodalmi és művészeti tartalommal köszöntött be minden hó elsején a zsidó családok tízezereinél. Pedig közben a technikai előállítás költségei rohamosan szöktek fölfelé. Papír, klisé, festék, nyomás, expedició, munkabér, minden tízszer vagy még többször annyiba kerül mint azelőtt. A napilapok most újra emelték tetemesen az előfizetési díjait, 12 filléres napilapok egyes számai 20 fillérre (65%), 52 koronás évi előfizetések 88 koronára (50%) emelkedtek. A Mult és Jövő művészi kiállítása azonban még összehasonlíthatatlanul nagyobb nehézségeket von maga után. A napilapokat és a most már közönséges fapapiroson megjelenő hetilapokat az Újságpapirközpont ellátja papírral métermázsánként 26 koronáért. Művészi illusztrációk nyomására alkalmas finom műnyomó papírról a központ nem gondoskodik és így kénytelenek vagyunk az új évfolyamhoz a papírt mellékutakon nagy nehézségekkel 8–10-szeres árban beszerezni. A klisék ára is vagy 1000%-kal emelkedett, a finom festéké 5000%-kal és így tovább. Ma a Mult és Jövő borítékja és expedíciója többbe kerül mint békében a folyóirat egész kiállítása.

Az előtt a dilemma előtt álltunk tehát, hogy vagy redukáljuk lapunk terjedelmét, megjelenését mint a többi művészi folyóiratok és esetleg csak 2–3 havonként jelenjünk meg, vagy fenntartjuk az eddigi terjedelmet és színvonalat és áthárítsuk a költségek rengeteg növekedését legalább részben olvasóinkra. Azt hisszük, hogy minden előfizetőnk helyeselni fogja, hogy az utóbbi mellett döntöttünk. A Mult és Jövőnek nem szabad leszállania arról a magaslatról, amely eddig a magyar zsidóságnak becsületet és dicsőséget szerzett itthon és a külföldön egy-

aránt. Előfizetőink és olvasóink pedig szívesen fognak bennünket e nehéz időközön átsegíteni azzal az áldozatkészséggel, amely a Mult és Jövőt a művelt magyar zsidóság legelterjedtebb orgánumává tette.

Csak 10 koronával emeljük a Mult és Jövő előfizetési díját (a díszkiadását 20 koronával), ami az eddigi előfizetési ár 25%-ának felel meg, tehát távolról sem fedezi még azt a költség-többletet, amely a Mult és Jövőre az újabb drágulások folytán hárul. Reméljük, hogy előfizetőink lelkes tábora szeretettel kitart mellettünk és ez a kis áldozat senkit sem fog történelmi jelentőségű zsidó kultúrunkánk támogatásától visszatartani. Hiszen a Mult és Jövő nem a napi élethez fűződő aktuálitás. Számainak értéke csak emelkedik az idővel és régebbi évfolyamainkért például ma már 150–200 koronát kínálnak könyvkereskedők és könyvkedvelők.

A Mult és Jövő előfizetési díja ezentúl egész évre 50 korona, díszkiadásban 70 korona.

AZ OMIKE MENSA-ACADEMICA október hó 6-án tartotta báró Dirsztay Béla és dr. Neuman Árminné elnöklete alatt ez évadban első választmányi ülését a választmányi hölgyek élénk részvétele mellett. Báró Dirsztay elnök megnyitójában a Menza ez évi programját ismertette, előadván, hogy a diákok jelentkezésének nagy számára való tekintettel a Menza ez évben 350 egyetemi és 160 középiskolai hallgatót fog elláthatni. A Menzával kapcsolatos egyéb hadijóléti intézmények, nevezetesen a Hadikönyha, Családi étkező, Polgári étkező és az élelmiszerkiosztó október hó 15-én kezdték meg működésüket. Dr. Neuman Árminné indítványára elhatározta a választmány, hogy ez évben, amennyiben a tagok áldozatkészsége és a Menza anyagi viszonyai lehetővé teszik, az egyetemi hallgatóknak díjmentes vacsorát is juttat. Dr. Weiller Ernő főtitkár mindazokról emlékezett meg, akik utóbbi időben a Menzát nagyobb segítségekkel támogatták. Végül elhatározta a választmány, hogy az egyesület könyvtárát az ifjúság részére október 15-én nyitja meg, ahol az ifjúság egész délután tartózkodhat és szükséges tankönyveit megkapja. A könyvtár vezetését dr. Bacher Vilmosné, Doroghy Ignácné, budai Goldberger Gyuláné vállalták magukra.

HEBER ÓVODA TEMESVÁROTT. Délmagyarország metropolisában, a zsidóságot mindenestül és gyorsan lerázni akaró radikális asszimiláció főfészkében, ahol, hogy a zsidósággal minél biztosabban végezzenek, már évtizedekkel ezelőtt megszüntettek minden rendű zsidó iskolát, az elmult Szimchasz-Tóra délutánján lélekemeiő, szívet, lelket örvendeztető eseményt ünnepeltek.

A temesvári Hatikva cionista egyesület lelkes vezetősége négy hónappal ezelőtt fáradhatatlan munkásság eredményeként héber óvodát nyitott. Fáradtságos volt a megmunkálás a talajon, amelyet egészen másfajta növényeknek szántak. Annál nagyobb öröm volt látni, mily gyorsan és mily csodásan keltek ki mégis az első bimbók. *Redlinger Szidónia*, a magyarországi hebraizmus lelkes apostola, megmutatta, hogy zsidó lelkesedés és odaadás rövid néhány hónap alatt milyen munkát tud végezni. Mily lágyan, mily keresetlenül és természetesen hangzott az ősi, a négyezeréves nyelv a héberül játszadozó, éneklő és ugrádozó, bájos kis apróságok ajkán! Salom! Salom! kiáltott a csöppségek kis kórusa a belépő vendégek felé. „Jehudim anachnú... chumas tóraténu, ivrit szófaténu” folyt lelkesen a szavalat. Keleti bájjal teli palesztinai héber népdalokat, Judea szüreti szőlőshegyei között a nép ajkán született melódiákat is énekelt a kis gyermekserég. És amikor a körtáncban az egyik kis fiú majdnem elrontotta a játékot, sajnos, mi na-

gyok, csak „kezdők” nem értették meg, de hallottuk és láttuk, amint barnafürtű kisleány szomszédja haragosan haját megcibálva héberül rákiáltott.

Hogy milyen volt a hatás, azt a sok csillogó örömkönnny igazolta a legfényesebben. Öregek és ifjak, civilek és katonatisztek szemében könny és mindenkinek az arcán lelkes örömnök tüze égett. Aki ezt látta, az az utolsó akkordnál, úgy mint a jelenvolt közönség, bátran vele zenghetette a kis gyermekesreaggel, hogy „öd ló abdá tikvaténú”, ha így neveljük a jövőndő zsidó generációt, akkor bizony — de csak akkor — „nem vészett el ami reményünk”.

Dr. Thyrmann József főtorzsorvos, az egyesület diszelnöke, meleg szavakban fejezte ki háláját és elismerését Redlinger kisasszony buzgó és lelkes munkájáért, a hihetlennel gondolt eredményért és a nagy örömrért, amit a jelenlévőknek okozott. Ezután játszódot le a legkedvesebb és a legszimptomatikusabb jelenet. Dr. Thyrmann főtorzsorvos a gyermekekhez is fordult és többi között azt mondta: „Gyermekeim, legyetek jó zsidók, akkor majd szüleiteknek öröme lesz”. Erre pajkosan közbekiált egy három éves, de kemény kis legény: „En már olyan régen vagyok jó zsidó!” No igen, a héberül csacsogó kis fiú nagyon természetesen találta azt, hogy ő zsidó legyen és még nem sejtji, hogy a felnötteknél az nem is olyan természetes. Végül a jelenvolt dr. Marmorek Sándor egyetemi tanár, nemcsak mint a temesvári, hanem mint az országos zsidóság megújhodásának a jelét ünnepelte a Hatikvának a héber nyelv terjesztése érdekében tett nagyfontosságú lépését. Vermes Ernő gyárigazgató pedig ajándékokat juttatott a héberül lármázva oszló apróságoknak. Dr. Tomaschoff Baruch.

„AZ ÚJ MAKKABEUSOK.” Egy olvasónk beküldötte nekünk a Times egyik legutóbbi számát, amely ilyen címen foglalkozik a palesztinai okkupációnál közremüködő zsidó légióval. A tudosító leírja a lelkesedést, amellyel a zsidó csapatok harcba mennek és új bajtársakat gyűjtenek. Egy Smeliansky nevű rechoboti kolonista külön csapatot szervezett a szentföldi gyarmatosokból, akik levelet intéztek az angol katonai parancsnoksághoz és többek közt a következőket mondják: „Önként jelentkezünk, hogy részt vehessünk hazánk felszabadításának nagy történeti eseményében. Tudjuk, hogy békebeli foglalkozásunk folytatásával, földünk művelésével is szolgálhatjuk a háborút. De ebben a történeti pillanatban nem elégedhetünk meg csupán ezzel a szereppel. Az eke és ásó munkásai vagyunk. Ez a szó „munka” volt a mi zászlónkra írva, mert a munkában látjuk nemzeti újjászületésünket. Ha most otthagyjuk a munkánkat, tesszük egy belső hang hívására, amely felszólit bennünket, hogy most nemcsak verejtekünk kell adnunk, hanem vérünket is.”

Itt említjük, hogy az amerikai lapok ünneplik a newyorki zsidó légiót, amely mogendovidos fehér-kék zászlóval, a Hatikvát játszó zenekarral vonult át Newyork utcáin a kikötőig, ahonnan Palesztinába indulnak. Jacob Schiff, a híres filantrop nagy beszédet mondott, amelyben kifejtette, hogy minden zsidónak örömmel kell üdvözölnie ősei országának újjászületését és bármilyen legyen is a meggyőződésünk, a földolokban egyetértünk, hogy nagyon is kívánatos, hogy a zsidó népnek legyen biztos támasza szellemi szülőföldjén Palesztinában.

A NAGYVÁRADI ZSIDÓ KULTÚREGYLET. Október 13-án tartotta a nagyváradi zsidó kultúregylet az orth. izr. hitközség tanácstermében évzáró közgyűlést. Dr. Feldman elnöki jelentésében rámutatott a kultúregyesület eddigi produktív és nívós munkájára, amelyet a közgyűlés nagy megelégedéssel vett tudomásul. Gutfried Emánuel pénztárnok jelentése következett ezután. Majd a választásokat ejtették meg. Elnök lett: dr. Feldman Sámuel. Alelnökök: Friedmann László és Berkovits Bernát. Titkár: Goldstein Mór. Könyvtáros: Fuchs Lajos. Pénztárnok: Gutfried Emánuel. Ellenörök: Sternberg Izsák, Leichtman Jenő. Jegyzők: Blau József, Ullman Jenő. Háznagy: Kestenbaum Miksa. Bíráló bizottság: Klein Mór, Leichtman Salamon, Leitner Sándor, Irom Bernát. A választások után az egyesület jövő kultúrprogramját illetőleg élénk vita indult meg.

AZ IFJÚSÁGI SZÖVETSÉGRŐL. A Magyarországi Zsidó Ifjúsági Egyesületek Szövetsége még a múlt év decembereben alakult. Technikai akadályok következtében azonban nem fejthetett ki mindezideig nagyobb arányú működést. Ez év augusztusában reorganizáltatott és ekkor újra felvette tevékenységét. A szövetség elsősorban is arra törekszik, hogy a mai elzsidótlanodott zsidó ifjúsághoz zsidó kultúrértékeket, zsidó szellemet közvetítsen el és így a magyarországi zsidó ifjúságot emberileg értékesé és öntudatosan zsidóvá nevelje. De ezenkívül széleskörű szociális programot tett magáévá a Szövetség. Zsidó gyermekkereteket akar felállítani; zsidó diákolvasótermek, szabadban lévő zsidó diákhonok létesítése van tervbe véve. A kereskedelmi pályán lévőket és a zsidó tanoncifjúságot — mely teljesen nélkülözi a hitoktatást — zsidó nevelésben akarja részesíteni. Természetes, hogy e program megvalósítása, melyhez még röpiratok, jó zsidókönyvek kiadása járulna, igen nagy áldozatokba kerül és ezért a Szövetség most felhívással fordult a magyarországi zsidó közönséghez, hogy áldozatkészségével tegye lehetővé e program beváltását. Remélik, hogy a zsidó közönség megérti a Szövetség törekvéseit és anyagi és erkölcsi támogatással elősegíti terveit megvalósítását. A *Múlt és Jövő* útján felkéri a M. Zs. I. E. Sz. mindazon egyesületeket, kik még nem léptek vele érintkezésbe, hogy létezésüket a Szövetség titkáranál (Berger Tibor, IX., Ferenc-körút 19) jelentsék be.

BOKROS-BIRMANN DEZSŐ KOLLEKTÍV KIÁLLÍTÁSA néhány nappal ezelőtt nyílt meg a Nemzeti Szalonban. Mikor annak idején bemutattuk egyes grafikai műveit, a legnagyobb feltűnést keltették. Kiállításán a grafika mellett a plasztika dominál. Kiállított művei Bokros-Birmann nevét a legeslegelső köze emelik és bizonyos, hogy aki ma megszerez valamit a munkáiból, az egy napról napra növekedő értékhez jut. Bokros-Birmann plasztikájára különben még visszatérünk.

A POZSONYI GETTÓKÉPEK, Lénárd Imre festményei, amelyeket legutóbbi számunkban közöltünk, nagy figyelmet keltettek és sokan keresték a képeket a Nemzeti Szalonban, ahol azonban akkor a kiállítás már be volt zárva. Többek érdeklődésére közöljük a művész műtermének címét: Budapest, VIII., Kún-utca 12. V. 45. Műterem.

JUBILEUM. A napokban múlt 25 éve, hogy a nagykanizsai hitközség titkári állását Barta Lajos foglalta el. Azóta mint a hitközség, a szentegylet és a IX. izr. községkerület titkára az általa, modern alapon újjá szervezett ügykezelésnek megfelelően, sok tudással, nagy szakavatottsággal, fáradhatatlan szorgalommal intézi a megjelölt testülek adminisztrációját. Neve különösen akkor vált országsszerte ismertté, amikor megjelent „Hitközségi ügykezelés” című könyve, amely azóta mint értékes kútforrás és hasznos tanácsadó tesz szolgálatokat mindazoknak, akik zsidó egyházi ügyekkel foglalkoznak. Az e hó 2-án tartott előljárási ülésen Csapi Sommer Ignác, hitközségi elnök a hitközség nevében, Pollák Ede a szentegylet nevében az igaz tisztelet és meleg elismerés bensőséges hangján üdvözölték (Barta Lajos, kit a meleg ünneplés meglepetésszerűen ért, mélyen megindulva köszönte meg az óvációkat.

ÚJ HÉBER FOLYÓIRAT. November hó elsejével új héber havi folyóirat jelenik meg Bécsben „Gebúloth” címen, Schoffmann és Diesendruck szerkesztésében, Hickel kiadásában. Az új folyóirat politikai, szépirodalmi és palesztinai közleményeket hoz. Szerkesztőség címe G. Schoffmann, Wien, IX., Clusius-Gasse 6/20.

HAZATÉRÉS A FOGSÁGBÓL. Még 1915-ben megírtuk, hogy a *Múlt és Jövő* adminisztrációjának egyik régi hűségese munkatársa, Ekstein Vilmos, aki lelkes buzgalommal propagálta folyóiratunkat alapítása óta, a háború elején bevonult, hősiiesen részt vett sok nagy csatában, míg 1915 elején súlyos betegen, félig megfagyva orosz fogságba esett. Sokáig nem volt róla semmi hír. Most három és fél év után sikerült neki a fogságból megszöknie. Sok viszontagságon keresztül érkezett haza. Érdekes élményeinek zsidó vonatkozásából legközelebb egyet-mást közölni fogunk.

EGY HAMBURGI TEMPLOM JUBILEUMA. Október hó 18-ikán ünnepelték a hamburgi zsidók az első templomuk fennállásának 100 éves jubileumát. Az alapítók élén állt a zsidó „Freischule” igazgatója, dr. Eduard Kley, aki 20 évig volt hitszónoka a templomnak és dr. Gotthold Salomon, aki 39 évig működött itt mint „lelkész”. E két lelkes férfiúnak és kitűnő szónoknak köszönhető a hitközség fejlődése. Dr. Leimdörfer, a magyar származású hamburgi rabbi díszes emlékművet ad ki a jubileum alkalmából.

BODOR ZSIGMOND. Az ő korai tragikus halála nemcsak a magyar hírszolgálatnak és hírlapirodalomnak, hanem a zsidóságnak is fájdalmas, érzékeny vesztesége. Lelkes zsidó volt, de nemcsak a megszokott passzív értelembe. Bodor Zsigmond cselekvő energiája ott volt mindent, ahol zsidó ügyért kellett küzdeni és mert a magyar zsidó közélet mai folyása az ő sokat követelő lelkét ki nem elégítette, nagy programot állított fel, amelyet a Mult és Jövő útján akart megvalósítani. A kérelhetetlen végzet azonban másképp döntött. Bodor Zsigmondnak itt kellett hagynia összes terveit és reményeit életének delén és mi fájdalmasan áldhatjuk munkája helyett immár csak emlékét.

HALÁLOZÁSOK. Súlyos veszteség érte az aszódi hitközséget, Schreiber József kerületi főrabbi, aki a hitközség-nél 38 éven át működött, jámbor életének 74-ik, áldásos papi működésének 45-ik évében október hó 3-án elhunyt. Hitközségén és nagyszámú tisztelőin kívül özvegye és nyolc gyermeke gyászolja. Temetésén megjelentek őszintén gyászoló hívei valamennyien és nagyszámú más vallású gyászoló közönség. A hatóságok és intézetek is képviselve voltak a temetésen. Gyászbeszédet tartottak Stein Mayer Miksa nagyszombati, dr. Adler Vilmos hatvani, dr. Klein József gödöllői főrabbi és Chugyik Pál evang. lelkész, aki méltatta őt, mint a jó pap, derék kartárs ideálját, aki mindenkor istápolta a másvallású felebarátainkkal való egyetértést. Az evangélikus küldöttség részvétnyilvánításáért dr. Hacker István hitk. elnök tolmácsolta a hitközség köszönetét.

Roth Simon gyöngyösi borkereskedő október hó 9-ikén Gyöngyösön 35 éves korában elhunyt. Temetése nagy részvét mellett ment végbe.

Élete virágában hunyt el Schwarz Jakabné Budapesten. Az előkelő család gyásza iránt nagy részvét nyilatkozott meg.

Nagy részvéttel temették Arányi Adolfnét, az upesti Szentegylet elnökének oly fiatalon elhunyt nejét, aki részt vett férje humánus munkájában.

* HIMEN. Pollák Etuskát Egerből eljegyezte Friedman Géza budapesti ásványolajterméknagykereskedő.

Sebestyén Ármin úgy a maga, mint az alulírott egész rokonság nevében a nagy és fájdalmas csapástól megtört szívvel jelenti, hogy a legodaadóbb, legjobb, a rajongásig szeretett feleség, a leggyöngédebb gyermek, a legjobb és legszeretőbb rokon

SEBESTYÉN ÁRMINNÉ szül. STIEGLITZ TERCSI

életének 28-ik, legboldogabb házasságának 9-ik évében rövid kínos szenvedés után elköltözött az élők sorából.

Itt hagyta rövid 9 évi legboldogabb házasságát után a sors kemény csapásától összetört férjét. Siratjuk, gyászoljuk, de fejdalmunkra nin s vigasz.

Özv. Stieglitz Mórné szül. Weingruber Anna anyja, Schwarz Ignác és neje, após és anyós, Stieglitz Sándor, Stieglitz Berta férj. Weisz Jenőné, Stieglitz Zsigmond testvérei, Weisz Jenő, Schwarz Jakab, Schiller Sándor, Schwarz Gyula sógorai, Schwarz Jakabné, Schiller Sándorné szül. Schwarz Paula, Stieglitz Zsigmondné sógornői.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

R. M. I., TOLNANÉMEDI. Igaza van, nem érdemes vele foglalkozni és felhívni reá a figyelmet. Különbén épp a „Keresztény Szocialista” aug. 11-iki számában is olvasható a Prohászkaival kapcsolatban: „Szerencse, hogy a zsidók felekezeti lapja felszínen tartja az ügyet, mely enélkül talán hamarosan végkép elaludt volna”.

G. I., KOLOZSVÁR. Épp a napokban írja egyik olvasónk, G. I. Tornáról: „Midőn látom, hogy előkelő zsidó családok gyermekei végigjárva a modern iskolák kálváriáját, hazajövet, minden, ami zsidó, nevetségesnek, ostobaságnak tűnik fel előttük, midőn egy maturált, művelt leány megvetéssel beszél a zsidóságról és téves felfogásával laikus környezetét is megmételtyezi, erkölcsi kötelességemnek tartom, amennyire lehetséges, hogy e csunya lelki betegségeit megakadályozzam terjedésében. És minő öröm, jóleső érzés tölt el, midőn akciómnak sikeres eredményét láthatom, amidőn hosszú idő után látogatást teszek egy ilyen családnál és a Mult és Jövő-vel kezében találok a „maturált kisasszonyt”, aki még egy évvel ezelőtt gúnyosan jegyzé meg: „Kérem, a zsidóság már régi, elavult nép, évezredek elnyomottsága kiölte belőle azt a parányi szép-érzést is stb.” És most csupa hála és köszönet a felvilágosításért, a Mult és Jövőért, a Héber Költőkért és mindenért, ami a zsidó kultúra drága közkinccse. „Nagyon sokat olvastam már — mondja —, de ilyen szép dolgokat a világi szépirodalomban sem olvastam.”

H. L. Versei nem közölhetők.

E. Z. Az elhatározás nemes és dicséretreméltó és bizonyára fog ebből az akarattól közlésre alkalmas írás is fakadni. A mostani vers nem közölhető.

TOLNANÉMEDI. Miria, Cilla és Trifon nem bibliai alakok.

Héber nyelvet tanít RÉDLINGER SZIDI
Budapest, VIII., Német-utca 14. szám.

Arányi Adolf és gyermekei, valamint az összes rokonság nevében mély fájdalommal tudatjuk, hogy

ARÁNYI ADOLFNÉ szül. SCHWEIGER MANCIKA

24 éves korában rövid szenvedés után elhunyt.
Nyugodjék békében!

Schwarz Jakab és Erzsi gyermeke úgy a maguk, mint az egész rokonság nevében a nagy és fájdalmas csapástól teljesen lesújtva jelenti, hogy a leghűbb, a legodaadóbb feleség, az imádásig szeretett anya, a leggyöngédebb gyermek, a legjobb testvér és rokon

SCHWARZ JAKABNÉ szül. TUCSELNİK MARGIT

életének 33-ik, legideálisabb és legboldogabb házasságának 12-ik évében jobblétre szenderült.

Itt hagyta szerencsétlen, őt imádásig szerető férjét és rajongásig szeretett egyetlen gyermekét.

Imádott halottunk, nyugodjál békében, emléked örökké fog szívünkben élni. A jó Isten adjon nekünk erőt a rettenetes fájdalom elviselésére.

Tucselnik Dezső és neje szülei, Schwarz Ignác és neje apósa és anyósa; Ármin, Aladár, József, Benő testvérei; Schiller Sándor, Sebestyén Ármin, Schwarz Gyula sógorai; Schiller Sándorné sz. Schwarz Paula, Tucselnik Árminné sógornői és nagyszámú rokonság.

K Ö Z G A Z D A S Á G.

A MAGYAR KIRÁLYI FOLYAM- ÉS TENGERHAJÓZÁSI R.-T. október hó 16-án rendkívüli közgyűlést tartott elnökének, Horváth Elemér főrendiházi tagnak elnöklete alatt. A közgyűlés elhatározta az alaptőkének 20 millió K-ról 30 millió K-ra való felemelését és 10 millió K névértékű 4½%-os elsőbbségi kölcsönkötvény kibocsátását s az ebből kifolyólag szükségessé vált alapszabálmódosításokat.

A BESZTERCE-NASZÓDI FAIPAR R.-T. f. é. szeptember 30-án tartotta meg ezidei rendes közgyűlését. Az igazgatóság által előterjesztett mérleg 801,103 K 13 fill. nyereséggel zárult, mely nyereségből a közgyűlés határozata értelmében 20 K osztalék kerül kifizetésre. A közgyűlésen az igazgatóság tagjaivá megválasztottak: dr. Bangha Gyula, Deutsch Frigyes (új), Fónagy Aladár (új), dr. Goldfinger Oszkár (új), Grósz Béla (új), Krempelsz József, Kemény Sándor (új), dr. Metzler Jenő (új), Neuberger József ügyvezető igazgató, Schanzer Ignác és Soltész József.

Nyakkendőház Cégtulajdonos: LÁSZLÓ ANDOR
Budapest, V., Deák Ferenc-u. 14.
Fióküzlet: IV., Kigyó-utca 5. szám (Klotild-palota)
Saját gyártású nyakkendők csodásan gazdag választékban. Arjegyzéket 20 fill. bélyegért küldünk

DR. WALTER

szeminárium, Budapest, VIII., Rákóczi-út 51. szám
Telefon: József 23-99. Méltányos feltételek mellett vállal előkészítést középiskolai vizsgálatokra. Külön
:: esti és hölgytanfolyam ::

**ELKAN GYULA
SZÜCS
SZÖRMENAGYÁRUHÁZA**

**KAROLY-KÖRÚT
19.**

KÁROLY KIRÁLY-ÚT 19.

Rossi Rosina

opera-
énekesnő,
ének-
tanárnő

Erényi R. Antal

énekmester, zeneszerző, hang-
fejlesztő és hangképező
MAGÁNÉNEKISKOLA
Budapest, VII., Erzsébet-körút 40-42.

Száj-és fogápolásra kizárólag
Jódormenitha-Lysoform

HIRDETMÉNY MAGY. KIRÁLYI OSZTÁLYSORSJÁTÉK III. Sorsjáték

110,000 SORSJEGY. 55,000 NYEREMÉNY

A magy. kir. osztálysorsjáték III. sorsjátékának sorsjegyeit megküldöttük a főárúsitóknak és a sorsjegyek a mai naptól kezdve azok útján megszerezhetők. A huzásokat, melyek nyilvánosak és mindenkor reggel 1/29 órakor kezdődnek, a „Pénzügyi Központ” tanácstermében (IV., Deák Ferenc-u. 1) tartjuk. Budapest, 1918 okt. 24.

A m. kir. pénzügyminiszter képviseletében:
PÉNZINTÉZETI KÖZPONT

Schmidt s. k.

Schober s. k.

ŐRI JÓZSEF droguista, Budapest,
X., Liget-tér 2. Telefon: József 38-19.

Illatszerek, pipere, háztartási és fényképészeti,
valamint kötszerek, gummiárúk és betegápolási
cikkek

TEPLOMI ARANYHIMZÉSEKET, proches tóra-
köpenyt stb. készít művészi kivitelben

HERZ EMMA aranyhímző-műterme. Udvari és ka-
marai szállító. Arany érdemkereszt
tulajd. stb. Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 3.

Egy magyar hangszerész.

Ez a cikk — a cím szerint — egy magyar hangszerészről szól. Egy magyar hangszerész, kinek ebben a szakmában reátermeltségét olyan tudás alapozta meg, amelynek elsajátítása a zene iránt való szeretet jegyében születhetik csak meg.

Mindenki tudja, hogy az ipar — legyen az bármily ágú is — a legkristályosultabb szépérzék is kielégíti, ha művelője abban speciálista.

Egy ilyen speciálista **Wágner A. Károly**.

Rövid ismertetésünk csak oda kíván gravitálni, hogy elmondjuk **Wágner**-ről pár sorban azt, amit róla a nagyközönségnek is érdeke tudni.

Mint kereskedőt és mint iparost a nagyközönség ezrei fogadták szeretetükbe. Ez pedig nem kicsiny érdem, mert ma a szolid reklám művészete korántsem téveszti meg az embereket.

Jó szívvel csak oda megyünk, ahol igényeink a várakozásnak megfelelő kielégítést nyerhetnek.

Közel 15 év óta így van ez már, cége joggal és méltán nevezheti magát: „**Különleges hangszerárúháznak**“, mert a zene iránt fogékonvatlanokat is országszerte hódította meg közismerten legjobbnak minősített különleges hangszereivel.

Legyen az hegedű, citera, tárogató, fuvola, harmonika, tamburica, mandolin, gitár, gordonka, xylophon, szárnykürt vagy beszélőgép, az **Wágner** felügyelete alatt a legjobb hangszer gyanánt kerül a vevő kezébe. Eset nem volt még reá, hogy **Wágner**-nek a közönség szimpatiaja ne adózott volna lelkiismeretes voltáért. A legtöbb hangszert — közöttük a zongorát és orgonát — kitűnően kezeli. Ez a nyitja annak, hogy csak jó hangszer kerülhet ki keze alól. Zenei hallása csalhatatlan, a legkisebb hamis hangot észreveszi akkor is, ha azt bármily fajta hangszer egy egész orkeszter fortisszímójába ejti. Éveken át volt karmester és saját találmányú hangszerei széles körben közismert kedvelt hangszerek. Akit a zene meghat, azt a hála is meghatja. **Wágner** hálás szeretettel gondol az ő nagyközönségére és ezért havonta k bocsájt egy terjedelmes hangszerértesítőt, amely gonddal és nagy szaktudással van összeállítva. Valóságos útmutató arra nézve, hogy ki-ki milyen, egyéniségének leginkább megfelelő hangszert találjon meg benne, annak részletes leírásával. Nagy fényképes hangszer-árjegyzékét kész előzékenységgel küldi meg bárkinek **WÁGNER** a „**Hangszer-Király**“ országszerte elismert elsőrendű magyar hangszer- és beszélőgép-különlegességek árúháza, Budapest, VIII., József-körút 15. Fiók: Ráday-u. 18. Személyes látogatások esetén vigyázzunk a pontos címre és házszámra.

WÁGNER A. KÁROLY

az országszerte elismert elsőrendű magyar hangszer- és beszélőgépárúház cégtulajdonosa.

STERNBERG

zongora-termek
Pontos szállítás VIDÉKRE!

Császári és királyi

udvari szállító

Budapest, VII., Rákóczi-út 60.

A fővárosban zongora-bérlet!

Népművészeti állandó kiállítás.

Régi torontáli tvilimszőnyegek, régi arany és színes hímzések, katrincák, arany- és ezüsthímzésű kötények. Azonkívül népviseleti ünneplő-ruhákba öltözött bábuk.

==== Kövesiné =====

Budapest, IV. ker., Korona-utca 3. szám.

Liszt József

szűcsmester

Budapest, IV., Váci-utca 46.

Ajánlja saját műhelyében készült dúsan felszerelt kész szőrmeárú-raktárát. Mindennemű szőrmeárú és téli ruhák nyári gondozásra elfogadtatnak.

Mindenki főzhet

==== pipereszappant =====

könnyű módszerrel, utasításunk szerint, Carboninnal, pontos utasítást küldünk, kockázat kizárva. 1½ kg szappanhoz Carbonin és illatosító 7 K. Mosószappanhoz, lúgkészítéshez előírás 3 K. — Kapható Honvéd-drogéria, Budapest, I., Attila-körút 2. Török-gyógyszertár, Király-utca 12.

WELS, BUDAPEST

VI., Váci-utca 27., 33. (Piarista-palota.)

Iparművészeti különlegességek. Arany-, ezüst-, márvány-, bronz-, bőr- és furnir-dísz tárgyak

Haladás tanintézet

Budapest, VI., Gróf Zichy Jenő-u. 19

Szaktanítás. — Nyelvek. — Korrepetálás. — Hölgyeknek külön tanfolyam.

előkészít polgári-, reál-, kereskedelmi iskolai, gimnáziumi magánvizsgálatokra, érettségire

Exhumálásokat

az összes európai harcterekről legszolidabb feltételek mellett anyagi :: kezességgel eszközölünk ::

SZENDE ÉS SZABÓ

:: ezelőtt ::
G E B A U E R K Á R O L Y R. - T.
:: exhumálási vállalata ::

Budapest, VII., Károly

király-út 4. szám

Telefon: 51-02

Elsőrendű szakintézet

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

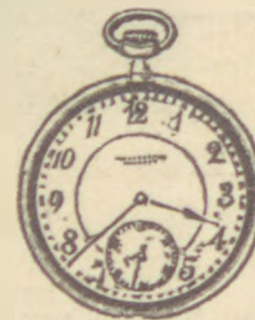
• CHRONOGRÁPH.
• REPETITION ÉS
ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDEZ CONSTANZ

Svájc és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATORÁK, GYÜRÜ-
ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

ARANYAT

ezüstöt, briliánsokat, gyöngyöket, régiségeket, hagyatékot teljes értékben vesznek, ékszerek nálam olcsón kaphatók. SCHMELCZER BENŐ, IV., Károly király-út 28. :: Telefon: 139-43.

TRIZNYA JÓZSEF

díszcsizmaspecialista, francia cipész.

Budapest, IV., Veres Pálné-utca 7. sz.

Telefon
15-51

SALZER J.

Telefon
15-51

Papírszalvéta-gyár

Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 15. sz.

Gyermekdivat-szalón. Különlegességek fiú- és leánykaruhákban. Eredeti modellek fiatal leányok részére.

Pressburger E.

:: Budapest ::
IV., Kigyó-tér 4. (Félemelet.)

VESZEK

aranyat, ezüstöt, briliánsokat, gyöngyöket, régiségeket; hagyatékot teljes értékben vesznek. Ékszerek nálam olcsón kaphatók. ADLER SÁNDOR ékszerész és óráspeciálista, Budapest, VI., Király-utca 44. szám.

ELŐKÉSZÍTŐ, KORREPETÁLÓ S TOVÁBBKÉPZŐ

LEÁNYISKOLA

VEZETŐ: SEBES ERZSÉBET
ELŐKÉSZÍT MAGÁNVIZSGÁRA, ÉRETTSÉGIRE.

:: BUDAPEST, ::
VIII., GYULAI PÁL-UTCA 6. SZ.

:: TELEFON: JÓZSEF 38-89. ::

Zelizyné Rady Adél

női divatműterme

Budapest, IV., Kecskeméti-u. 13.

Telefon: József 34-67. szám.

Képkerepező GOLDNER,

Budapest, V. kerület,
Gizella-tér 4. szám.

Berlini Kozmetikai Intézet

Hajszálak eltávolítása véglegesen villannyal. Hámlasztó-kúra. A legeredményesebb szépségápolásért garatálók-
„Marion” szőrvesztő ára 15 K, „Marion” fehéritő krém
ára 6 K, „Marion” hámlasztó ára 15 K. Törv. védve.

Hoffmann Marian, Budapest, VIII., József-körút 43.

Telefon: József 49-51.

Brillánsokat, gyöngyöket,

ékszert, aranyat, ezüstműt veszek leg-
magasabb árban ADLER J. ékszerész,
Budapest, V. ker., Dorottya-utca 10. szám
OCCASIO-tárgyak állandóan raktáron

GLÜCK GYULA

Budapest, VII., Akácfa-utca 4. sz.

Telefon: József 64-07.

Nagyothallóknak

nélkülözhetetlen a világhírű akusztik-
hallókészülék

DEUTSCHE AKUSTIK-GESELLSCHAFT

::

magyarországi raktára

::

Transzformáció a legképeletesebb természetesen fekvéssel. Cégünk felülmulhatatlan speciálitása.

Különleges színek mint szőke vagy
összel vegyített hajak.

Legcélsezerűbb hajpótlék saját hajak megkíméléséhez.

PÜRCHER ÉS FRITSCH

hölygfodrászok, Budapest, V., Dorottya-utca 1.
(Gerbeaud-palota). Telefon: 76-37. Fiókküzet:
IV., Kossuth Lajos-utca 21. (Astoria-szálló).
Telefon: 127-01.

lülmulhatatlan művészies kivitelűek.

Az ország minden részében a legelittebb hölyközönséggel állunk összeköttetésben és számtalan elismerőlevéllel és kitüntetéssel igazolhatjuk művészies munkánkat.

Levélbeli megrendeléseket pontosan és azonnal eszközlünk. — Kipróbálás díjtalan, vételkényszer nélkül.

Árjegyzék hajmunkák és szépségápolási cikkekről ingyen és bérmentve.

Fél transzformáció fültől fülig külsőleg. Hátul betét gyanánt is alkalmazandó. Műtermünkben a legkitünőbb és legmodernebb hajmunkák készülnek, amelyek nem különböztethetők meg a természetes hajtól. Hajpótlékaink fe-

RÖSER-TANINTÉZET

a) Felsőkereskedelmi, b) Polgári iskola, c) Nevelő-internátus. — **Beiratások június 20-ától.** —
Értesítőt küld: RÖSER-tanintézet, Budapest, VI.,
Aradi-utca 10. szám

Magyar törölő- gummi

Magyar címer
a védjegye!
Magyar diák
csak ezt vegye!

VÉDJEJEGYE:

**Kapható
minden
papirke-
reskedés-
ben.**

Magyar rug-
gyantaárúgyár
r.-t. Budapest.

HATSCHÉK és FARKAS

BUDAPEST, IV., KÁROLY-KÖRÚT 26

Telefon
142-78

Szemüvegek,
orrcsüptetők
orvosi rendelethez is.

**Optikai
cikkek.**

∴ Teljes ∴
mozgósínház-
berendezések.

Kérje legújabbán meg-
jelent árjegyzékünket

Ő kir. Fensége Mária orléáni hercegnő kam. szállítói

Keifel & Hirsch

Budapest, IV., Váci-utca 12. szám.

Nagy raktár kész fűzőkben. úgyszintén mértékre ké-
szítve a régi jó szövetekből 100 koronától feljebb.

Szalámi

elsőrendű marhahúsból (száraz)
elsőrendű marhahúsból (félszáraz)

Reissenberger Gusztáv szalámigyárában
Budapest, VI., Szív-utca 45. szám. Telefon: 21-22.

Kefék, seprők, kicsinyben és nagybaní árk
mellett **ZAFIR SOMA** kefenagykereske-
désében, Budapest, VI., Király-utca 16. sz.
I. udvar. Telefon: 13 65

Székely A. Aladár

elsőrangú úri szabósága Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 13. Telefon: 93-81.
Készít raktáron levő és a rendelő által hozott szövetekből kiváló szabású
ruhákat. Fordításokat és alakításokat is vállal

FÉNYKÉPEZŐ

cikkek

Szakál és Kirschenbaum
szaküzletében

Budapest, V., Dorottya-u. 1.
(Gerbeaud-palota)

Amatőrfelvételek kidolgo-
zása. — Sztéküldés vidékre.
Árjegyzék

CSALÁDI HÁZAK, villák, bérházak, ipari és
gyártelepek, internátus, szanatórium, árúházaknak
s a többi megfelelő objektumok forgalmi vállalata
HUSZÁR A. Budapest, V., Zrínyi-utca 1. szám.
Gresham-palota. Telefon 81-08. Lakás-, üzlethelyi-
ség- és ingatlanhirdető-vállalat. Elsőrangú ajánlatok.
A főváros legmegbízhatóbb vállalata

Markovits Elek fiai szeszipari és ke-
reskedelmi r.-t.

SZATMÁRNÉMETI. Fióktelep: Halmi

Vállal bérfinomítást a mindenkori viszonyoknak
megfelelő feltételek mellett

Minek jár lyukas harisnyában?

Minek stoppol? 6 pár lyukas magas harisnyáért 4 pár,
6 pár lyukas, rövid harisnyáért 3 pár
teljesen új fejjel ellátott harisnyát adunk vissza, amit félcipőben is
viselhet. A kijavított harisnya páronként 1.60 K. Nem szabad
levágni a harisnya fejét, még ha teljesen rongyos is. Tegyen kísér-
letet. Nem fogja megbánni. Törvényileg védve.

Csak mosva fogadjuk el a harisnyákat!

Harisnyajavító, Horváthné, Budapest, Bálvány-utca 8.

FIATALOS, ÜDE ARCBŐRT

varázsol elő 10 nap alatt és eltávolít minden teint-
hibát, ú. m. mitesszer, pattanás, sárgafolt, ránc, orr-
vörösség, likacsos, hervadt, pettyhűdt bőrt, a dr.
Kayserling-féle szépitőszert. A kúra egyszerű, otthon
végezhető, minden feltűnés nélkül. Befejezése után
az arcbőr ragyogó szépségben, gyermeki üdeségben
és tisztaságban pompázik. 1 üveg 15 K bérmentve.
Diszkrét sztétküldés utánvétellel, vagy az összeg elő-
zetes utalványozása ellenében.

Gyár: HIVARYON & Co. — Sztéküldési hely:
GROSS ANTAL, Budapest, VIII., József-körút 23/1.

CSATÓ ISTVÁN

női ruha
divatterme

Budapest, IV., Gróf Károlyi-utca 5. (Múzeum-
körút sarok.)

MODERN
LEVEL-
PÁPIR
UDONSA
GOK.
PÁPIR-
ÁRUK

P
PAUKER
MÓP
PÁPIRÁRUHÁZA

BUDAPEST
FŐÜZLET: V.
VÁCI KÖRÚT 60
TEL.: 47-37
FIÓKÜZLET:
VÁCI KÖRÚT 25
TEL.: 86-73
M.K. POSTATAKAR
REKUPENZTÁRI
SZÁMLA 1962

Zsineg (spárga)
szükségletét szerezze be
Tintner Ármin
zsinegnagykereskedésében
Budapest, VII., Dob-u. 8.
:: Telefon: 110-04. ::

„Hunnia“ női kalap-ipar

Villanyerőre berendezett női kalapgyár, Budapest, VI., Király-utca 14. Félémelet. Állandó modell-kiállítás. Művirágok, üres formák, tolldíszek. Gyári árak nagyban és kicsinyben :: Alakítások minden formára

:: KOHN ARNOLD ::

SIRKŐRAKTÁRA, SIREMLÉKEK minden ár és kivitelben, áthelyezések exhumálásoknál. Javítási munkák a temetőben. Szombaton és ünnepnap zárva. Budapest, VII., Károly-körút 15. Telefon 18-76.

KOVÁCS ANNA

Elsőrendű női ruhadívatyázalon Budapest, IV. ker., Harisbazár 5. sz., II. 2. Telefon 177-50. Telefon 177-50.

Európa étterem. Elsőrangú hely. — Feltétlen kóser koszt. — Szombaton nem főzünk. — Polgári árak. — Menü-rendszer. — Állandóan csapolt sör. **PFEIFFER JENŐ** Budapest, VI. kerület, Nagymező-utca 11. szám. ::

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja felelősséggel „Miracle“ törv. védett módszerével **Pollák Sarolta** kozmetikai intézete Andrássy-út 38. I. (Párisi áruházzal szemben). Ártalmatlan, fájdalom nélküli kezelés. Rögtöni hatás. Vidékre a szert utasítással díszkréten küldi. **SZÉPSÉGÁPOLÁSA:** arcgőzölés, arcmasszázs. Szeplők, pattanások, miltesszerek, összes szépséghibák kezelése. A kúrákhoz szükséges szerek szétküldése. 15 évi működés.

A legelegánsabb angol és francia divatcipők csak **GULYÁS PÁL** főúri cipésznél készülnek BUDAPEST, IV., KAPLONY-Ú. 8. (Gr. Andrássy-palota.)

1 korona portóköltség előzetes beküldése ellenében küldöm vidékre ingyen és bémentve 2400 színes rajzot tartalmazó női **KÉZIMUNKA-ÉRTESÍTŐMET BÉRCZI D. SÁNDOR** Budapest, VI., Desseffy-utca 5, saját áruház. Meg nem felelő árukat készséggel kicserélem vagy kívánatra a pénzt visszaküldöm. — Régi vevőim részére szívesen küldök kiválasztásra.

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégebbi csipketisztító-, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867. Telefon: József 2-37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
KecsKeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16.,
Teréz-Körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
VIII., József-Körút 2.

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZALLÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletok, blúzok, pongyolák, kesztyűk, harisnyák, ernyők, reticülök, női fehérneműek egyszerű és elegáns kivitelben.

Zsákok, ponyvák,

szalmazsák, fejkendő, pokróc, zsinegek, italvedrek **NAGEL ADOLF** Budapest, V., Arany János-u. 10. Telefon: 104-10, 80-82, 35-92. Távirat: NAGELA

ROSENSTINGL

perzsaszőnyeg raktára nagyban és kicsinyben BUDAPEST, IV., DEÁK-TÉR 4. SZ. TELEFON: 6-76.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMANICZKY-UTCA 6. :: TELEFON 153-94.

A változott viszonyok folytán a már rég meglevő jó munkásai foglalkoztatása végett vállal fordításokat. Kizárólag elsőrendű munka ::

BALLINIT-SOLLUX

az egyedül tökéletes és bevált autópneumatik-pótló. Rugganyos és nem rázza a motort. Több ezer autón van felszerelve. Sok száz elismerőlevél. Óvakodjunk az utánzatoktól, mert más abroncsokkal való kísérletezés bosszúságot és hiábavaló költséget okoz.

PNEUMATIKA-BALLINIT autóabroncs-gyár
Budapest, VIII., Óriás-u. 10. Telefon József 53-46.

Petróleum hiányában kitűnő petróleumpótló, gyönyörű szépen ég, cca 150 kilogr-os hordókban, nettó súlyban, hordó külön felszámítva . . . 900.— K

Kocsikenőcs, fekete, úszó, cca 200 kg-os hordókban, bruttó mérvé, hordó ingyen . . . 180.— K

Gépolaj I. . . . . 470.— K

Gépolaj jó minőségű . . . . . 420.— K

Hengerolaj . . . . . 520.— K

Gépszír eredeti hordókban, hordó külön felszámítva . . . 570.— K

Vaselin bőrpuhításhoz 1 kg-os dobozokban . . . . . 12.— K

Keserűső 100 kg vételnél, zsák külön felszámítva . . . . . 95.— K

— Áraink kötelezettség nélkül. —

Egyéb gazdaságok részére szakmánkba vágó cikket legolcsóbban szállítunk. Az árak gyöngyösi raktárunkból 100 kg-ként, :: utánvétellel értendők. ::

Cím: Magyar Kereskedelmi Részv.-társ.
Gyöngyösön.

Feldman és Sicherman

régiségek, műtárgyak, antik bútorok, perzsaszőnyegek, csillárok, használt és új ékszerek, alkalmi vételek

Budapest, VII., Erzsébet-körút 27.
(Gambrinus-ház) Telefon: 84-70.

BABA JAVÍTÁS

és játékvásár. Babagyár, Budapest, VII., Szegényház-tér 11.

ELSNER OSZKÁR

női divat nagyáruháza

B U D A P E S T

IV., PÁRISI-UTCA 3

Koronaherceg-utca sarok

IV., CALVIN-TÉR

Kecskeméti-utca sarok

FIÓK-ÜZLETEK:

VII., RÁKÓCZI-ÚT 32. SZ.

II., FŐ-U. 52. sz.

ACETYLEN

lámpák és gyertyák

NAPPALI FÉNY

Budapest, VI. kerület,

Gyár-utca 23. szám

Jogi vizsgáidra készülj dr. FEHÉRVÁRI szemináriumában, Budapest, VIII. ker.,
Kisfaludy-utca 28. szám

HELLINGER

préciziós-órák a legjobbak

Kapható Budapest, V., Nádor-utca 3.

Ékszer-occasio.

Ékszer-occasio.

Fényképezőgépek mindenféle nagyságban, Zeiss, Voigtlander, Görz legjobb optikájával nagy választékban. Állandóan friss lemezek és kellékek: RADÓ A. és TÁRSA Budapest, IV. kerület, Egyetem-tér 5. szám.

WILHEIM ÉS GLASER

sebészeti gummiárúk és kötszerek nagykereskedése, BUDAPEST

VI., kerület, Nagymező-utca 51. szám

Telefon: 163-85

Telefon: 163-85

„TRIO” RUHAKÉKITŐPOR

kitűnő és rendkívül olcsó. Egy 60 filléres adagból egy liter legjobb folyékony kékitő készíthető.

Gyártja: INDIGÓ FESTÉKMŰVEK R.-T. Budapest, VII., Bethlen-utca 33.

Gyárosok és kereskedők figyelmébe! Nem kell dugó! Nem kell spárta! Nem kell hólyagpapír! ha Ehrenfeld-féle üvegáradékot használ. Kérjen mintát és utasítást. Minden levélre válaszolok. Kívánatra mintát küldök. Ehrenfeld, Budapest, VII., Murányi-utca 2.